

Moderne importord i språka i Norden

Titel:	Vad händer med e-mail i svenskan? Om anpassning av importord i svenskan	
Forfatter:	Åsa Mickwitz	
Kilde:	Moderne importord i språka i Norden VIII. Nasjonal eller internasjonal skrivemåte? Om importord i seks nordiske språksamfunn, 2008, s. 125-162	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/min/issue/archive	

© Novus forlag 2008

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Vad händer med e-mail i svenskan? Om anpassning av importord i svenskan

Åsa Mickwitz
Helsingfors universitet

1. Inledning

Det utländska, och framför allt det engelska, inflytandet på svenskan har uppmärksamats en hel del de senaste 50-60 åren. Inom den svenska språkvärden har man förhållit sig till detta inflytande och på olika sätt försökt anpassa strömmen av främmande språkmaterial till det svenska språkssystemet – eller också i många fall låtit bli att göra det. Åsikterna är delade huruvida ”det främmande” utgör ett hot eller inte mot svenskans struktur och mot svenskan som samhällsbärande språk. Domänförlusten, dvs. när svenskan tappar mark inom vissa samhällsdomäner till förmån för engelskan, har de senaste åren trots allt börjat anses som mera hotfull än den lexikala influensen. Avsikten med denna artikel är inte att ta ställning till huruvida engelskan utgör ett hot mot svenskan – utan snarare att försöka se vad som händer rent formellt/grammatiskt då två språk möts, och hur det dominerande språket (i detta fall fortfarande svenskan) hanterar eller låter bli att hantera detta s.k. ”främmande”.

Mitt specifika syfte med denna studie är att förklara hur den formella anpassningen av importorden sker i svenskan. De frågor jag ämnar besvara är följande: Hur stor del av importorden i mitt material är anpassade och hur stor del är icke anpassade, morfologiskt/morfosyntaktiskt och ortografiskt? Finns det skillnader vad gäller anpassning mellan finlandssvenskan och sverigesvenskan? Finns det skillnader mellan annonstext och redaktionstext vad gäller anpassning av importord? Jag kommer också i någon mån att ta upp den diakroniska aspekten och diskutera skillnader i anpassning i mitt material från 1975 och i det från 2000.

Med begreppet svenska menas den övergripande svenska som talas och framför allt skrivs inom hela det svenska språkområdet, inklusive Svenskfinland. Med finlandssvenska menas framför allt den talade svenskan i Finland, men begreppet används här främst för att skilja mellan svenskan i Finland och svenskan i Sverige (sverigesvenska).

2. Utgångspunkt

2.1. Tidigare forskning

För att bilda underlag för min studie kommer jag i det följande att redogöra kort för de undersökningar som gjorts tidigare om anpassning av lånord i svenskan.

Det finns få detaljerade undersökningar av hur importord anpassas formellt i svenskan. Chrystal (1988) diskuterar både formell och social integrering i sin doktors-

avhandling om engelskan i tidningsspråk. Hennes material består av dagstidningar från år 1984 och undersökningen begränsar sig till lånord som kommit in efter andra världskriget, dvs. de är inte nämnda i *Svenska Akademiens ordlista 1950* (SAOL 9). Hon konstaterar vad gäller morfologin att de flesta substantiv i hennes annonsmaterial står i ”naken form” – dvs. så att varken genus eller species framgår av kontexten. Det är främst verben som uppvisar den högsta graden av morfologisk anpassning. Också när det gäller stavningen finner Chrystal att lånorden anpassas i liten utsträckning. Hon konstaterar dock att omstavningen från *c* till *k* i ord som *disco* och *musikal* är relativt etablerad. Detsamma gäller dubbelteckningen av konsonant efter kort vokal, t.ex. i ord som *jackpott* och *flopp*. De flesta icke-integrerade lånen hittade hon i kulturartiklarna, medan de interimiska (lån som uppvisar tecken på formell eller social integrering) lånen fanns inom underhållning och sport.

Magnus Ljung (1988) redovisar två undersökningar av tidningsspråk, där den ena bl.a. handlar om vilka attityder personer har till anpassade respektive oanpassade former av engelska lån. De åldersgrupper som var mest negativa till oanpassade former var personer i övre medelåldern samt äldre, medan tonåringarna var mest positiva till de oanpassade orden. Också andra attitydundersökningar visar att äldre personer rent generellt har en mera negativ attityd till lånord (se t.ex. Mattfolk 2006).

2.2. Normering och anpassning

Jag kommer i detta kapitel att kort gå igenom den moderna normen för stavning och böjning av lånord¹.

Normen för stavning och böjning av lånord har naturligtvis också en viss betydelse för bruket. I synnerhet tidningsspråket är kraftigt normerat, men tidningarna följer i vissa fall olika principer. När Catharina Grünbaum, språkvårdare på *Dagens Nyheter*, förespråkade stavningen *rejev* i stället för *rave* blev folk upprörda. Men DN har nu konsekvent genomfört den nya stavningen, i motsats till Svenska Dagbladet – på Språkbankens webbsida (<http://spraakdata.gu.se/lb/konk/>) kan man nämligen hitta former som t.ex. *raveare* i Svenska Dagbladets artiklar. I en kolumn i samma tidning från 1996 gör man narr av DN:s stavningsval och undrar när de tänker byta ut *chips* mot *tjippis*.

Ideologi och tidsanda spelar alltså stor roll när en norm skapas. Normen för hur man stavar och böjer lånord i svenskan är ganska brokig, och har förändrats under årens lopp. SAOL har sedan slutet av 1800-talet alltid setts som en norm för svensk stavning, ordböjning och ordbildning, men även om man i den sjunde upplagan (1900) valde att ta med ett stort antal lånord, uppmanas ändå språkbrukaren att inte välja det främmande ordet eller det främmande böjningssättet framom det svenska. SAOL har således allt mer fått en deskriptiv framtoning. Den senaste och tolfte upplagan av SAOL (1998) bygger mer än tidigare upplagor på det faktiska språkbruket eftersom redaktörerna kunnat stödja sig på stora textdatabaser.

I vissa fall har dock SAOL 12 en starkt normerande funktion, bl.a. när det gäller engelska lånord. Man förhåller sig restriktivt till import och lånord, och också till

¹ För en längre och mera utförlig redogörelse se Ransgart 2004.

engelska böjningsformer (t.ex. *s*-pluralen). För substantivet *partner* anges t.ex. den svenska pluralformen *partner* som första alternativ, och den engelska *partners* som andra alternativ. Den tionde upplagan av SAOL (1973) var än mer restriktiv i det här fallet – i den hade man strukit alla *s*-pluraler. Trots ett visst motstånd från språkvården har dock Svenska Akademiens grammatik (1999: §52) infört *s*-pluralen som en sjunde deklinationsform.

Ett annat problem är hur man skall behandla engelska ord med *ing-form*: t.ex. *doping* och *jogging*. Det finns nämligen ett antal ord som hamnat i svenskan i sin engelska form, som t.ex. *dressing* och *hearing*, och det vore tämligen svårt att introducera former som *dressning* och *hearning*. Numera försvenskas de engelska importorden på *-ing* mycket sällan.

SAOL försöker fungera normerande vad gäller ortografisk anpassning av importord. Man har oftast angett ett försvenskat alternativ till främmande ord – delvis en taktik för att se om en ljudenlig stavning skulle slå igenom (Teleman 2003: 90). En del försvenskningar har haft framgång, såsom ordet *flopp* och *webb* – andra har mött mera motstånd, t.ex. *hitt* och *cupp* (Gellerstam 1998). I den nyaste upplagan av SAOL finns dock ett stort antal främmande ord som inte anpassats ortografiskt till svenskan.

Den försvenskade formen *jos* (av juice) ströks i SAOL 12, eftersom den inte hade stöd i språkbruket. En snabb kontroll i Språkbanken visar faktiskt att beläggen på *jos* i tidningstext är ytterst få: 3 belägg 1998 och 1 belägg 2000.

Målet med den här undersökningen är också att jämföra norm och bruk, och om dessa motsvarar varandra. Speciellt när det gäller finlandssvenskan kan denna aspekt vara intressant, eftersom det inte alltid och inom alla – speciellt finlandssvenska – kretsar varit självklart att finlandssvenskarna följer den sverigesvenska språknormen (se t.ex. Mattfolk & Mickwitz & Östman 2004).

3. Materialet

3.1. Tidningsmaterialet

Mitt material består av sammanlagt 12 svenskspråkiga tidningsnummer (6 sverigesvenska och 6 finlandssvenska). Detta är samma material som används i A-delen inom projektet *Moderna importord i språken i Norden* som behandlar omfånget av importord i finlandssvenskan och sverigesvenskan och i fem andra grannspråk (jfr. Selback u.u.). Det finlandssvenska och sverigesvenska materialet består av 6 tidningsnummer vardera:

De finlandssvenska tidningarna

Vasabladet (VBL) 6 september 1975

Vasabladet (VBL) 12 september 2000

Hufvudstadsbladet (HBL) 8 april och 8 september 1975

Hufvudstadsbladet (HBL) 4 april och 9 september 2000

*De sverigesvenska tidningarna**Expressen* 6 september 1975 och 9 september 2000*Dagens Nyheter* 8 april 1975 och 4 april 2000*Göteborgsposten* 9 november 2000*Sundsvalls tidning* 6 april 2000

Största delen av orden i A-materialet kommer från engelskan (Selback & Sandøy 2007). Det faller sig därför ganska naturligt att fokusera på anpassning av engelska lånord till det svenska språksystemet. I någon mån kommer jag ändå att kommentera anpassningen av importord från andra språk.

Alla importord som har kommit in i svenskan efter 1945 (Sandøy 2002: 85) har excerperats ur tidningsmaterialet och matats in i en File Maker-databas eller kodats i de digitala filerna i själva texten. Excerpteringen är gjord av Bente Selback och Åsa Mickwitz. För varje *ordförekomst* registrerades också ett antal bakgrundsvariabler, bl.a. ordklass, exportspråk, ämnesområde och genre samt den kontext ordet ingick i.

Materialet består av sammanlagt 4 633 ordförekomster efter att jag har uteslutit ett antal ord p.g.a. av deras ålder eller för att de inte är relevanta för undersökningen (se kapitel 3.2. nedan). Fördelningen av antalet *ordförekomster* (dvs. antalet excerperade importord) och *löpord* (det sammanlagda antalet ord i tidningarna) mellan de olika tidningarna och mellan åren 1975 och 2000 ges i tabell 1.

Tabell 1: Antal ordtyper/ordförekomster/löpord per tidningsnummer och år

<i>Tidnings- nummer år 1975</i>	<i>Antal importords- förekomster</i>	<i>Antal löpord</i>	<i>Tidnings- nummer år 2000</i>	<i>Antal importords- förekomster</i>	<i>Antal löpord</i>
Dagens	598	123 855	Dagens	539	78 556
Nyheter			Nyheter		
Expressen	67	26 740	Göteborgs- posten	1558	142 161
HBL april	76	41 891	Sundsvalls tidning	537	54 656
HBL sept	57	31 998	Expressen	340	43 291
VBL	78	29 438	HBL april	239	44 591
			HBL sept	335	52 406
			VBL	209	42 187
<i>Summa 1975</i>	<i>876</i>	<i>253 922</i>	<i>Summa 2000</i>	<i>3757</i>	<i>454 848</i>

Som framgår av tabell 1 är antalet ordförekomster i tidningarna från år 2000 mycket högre än i tidningarna från år 1975. Som det också framgår av resultaten i A-projektet för hela Norden är antalet – och framför allt frekvensen – importord högre i tidningarna från 2000 än i tidningarna från 1975 (Selback & Sandøy 2007). Orsaken till att antalet importord i tidningsnumret av *Dagens Nyheter* från 1975 är så mycket högre än antalet i andra tidningsnummer från 1975, är att det totala antalet löpord i

DN-numret är jämförelsevis högt (123 855). Av samma orsak har *Göteborgsposten*-numret från år 2000 ett mycket högt antal importord.

Jag har gått igenom alla ordförekomster och kategoriserat dem enligt huruvida de är anpassade till svenskans böjning eller stavning, och vilken typ av anpassning de genomgått. Jag har också gjort en skillnad mellan ortografisk och morfologisk/morfosyntaktisk anpassning. Under genomgången kontrollerade jag importtidpunkten för varje ord. Min främsta källa var här *Nationalencyklopedins ordbok* (NEO) på nätet (www.ne.se) och *Svenska Akademiens ordbok* på nätet (SAOB) (<http://g3.spraak-data.gu.se/saob/>). En del av orden har enligt dessa källor kommit in i svenskan före 1945 och dem har jag därför uteslutit ur den här undersökningen. Selback (2007) använder andra referenser, och detta är orsaken till att antalet ordförekomster i denna undersökning inte överensstämmer med antalet ordförekomster i Selbacks undersökning, trots att undersökningarna är baserade på samma material.

3.2. Uteslutna ordtyper

En *ordtyp*, eller ett lexem (t.ex. *mail*) kan representera många olika *ordförekomster* (t.ex. *mailen*, *mailet*). Jag har kontrollerat åldern på alla ordtyper i materialet. Det är trots allt ofta svårt att avgöra när ett ord har kommit in i svenskan, bl.a. eftersom ordböcker ibland ger motstridiga uppgifter. Jämfört med NEO är SAOB såtillvida mindre användbar i detta avseende eftersom många nyord inte finns belagda i den, dessutom är det sista uppslagsordet för närvarande TALKUMINERA. Även om de flesta importord lånas in ungefär samtidigt i de olika nordiska länderna, finns det skillnader när det gäller vilket år ett specifikt ord har belagts för första gången. Framför allt verkar det som om en del importord i svenskan är av äldre datum än motsvarande importord i norskan.

Orden *magnitud* (1930), *rally* (1932), *rasism* (1938), *sex* (1938) och *bowling* (1925) har alla belagts i svenskan före år 1945, även om de är gränsfall (NEO). Dessa ord har också uteslutits om de förekommer i sammansättningar där det andra ledet inte är ett importord, även om sammansättningen i sig är belagd efter 1945. Sammansättningen har då definierats som ett s.k. nyord. Orsaken till att importord som belagts före 1945 inkluderats i Selbacks undersökning är att de sannolikt inte etablerats i de nordiska språken förrän efter 1945. Jag har valt att sätta den största vikten vid när ordet för första gången belagts i svenskan, och har sålunda uteslutit alla ord som enligt NEO eller SAOB har belagts före 1945.

Materialet innehåller också ord som fått en ny eller en utvidgad betydelse. T.ex. ordet *sektor* kom in i svenskan 1744 från latin i betydelsen 'del av cirkelyta som begränsas av två radier och cirkelbågen mellan dessa' (NEO), och har senare fått en utvidgad betydelse till att gälla även ett avgränsat område i samhället. Enligt SAOB började ordet användas i den betydelsen redan på 1930-talet i svenskan. Därför har ordet *sektor* uteslutits. Ord som har fått en klart utvidgad betydelse efter 1945 har dock tagits med, t.ex. *program* i betydelsen 'dataprogram'.

Ord som har kommit in tidigt i svenskan, men som har fått en ökad användning, har uteslutits; t.ex. *innovation* (1696), *initiera* (1893) och *trend* (1936). Dessa kan anses vara så integrerade i svenskans böjning och stavning, att det inte är relevant att

behandla dem som moderna importord. Jag har också uteslutit en del namn, eller sådana ord som har namnkaraktär. T.ex. det finländska *Citymarket* är namnet på en livsmedelsbutikskedja, och *Härmän kymppi* är en löptävling. Ordet *nät* i betydelsen 'Internet' har också uteslutits eftersom jag ansett det vara ett ersättningsord (dvs. ett svenskt ord som ersätter ett importord) och inte ett importord. Det kan vara problematiskt att dra gränsen mellan ersättningsord och anpassade importord. Ordet *nät* är en polysem med två klart skilda betydelser och kan i teorin betraktas som ett ortografiskt anpassat importord (jfr. ordet *net*). Om *nät* används i betydelsen *Internet* vill jag dock framhålla att det i första hand borde betraktas som ett ersättningsord.

Förkortningar som t.ex. ABS, CD, GSM, NMT, TV o.s.v. har uteslutits eftersom det inte är relevant att behandla förkortningar i denna studie. De uppvisar en annan typ av böjning än apellativer och borde behandlas i en separat undersökning. Akronymer/initialförkortningar som uttalas som enskilda ord t.ex. MODEM, WEB, WAP har däremot inte uteslutits.

4. Morfologisk anpassning

4.1. Vad händer med importorden i svenskan?

Enligt Graedler (1998: 68) har språkbrukarna i första hand två alternativ när de ska använda främmande ord i norska: 1) ordet eller strukturen bevarar sin främmande form och ingen anpassning sker, 2) ordet eller strukturen anpassas till målspråket. Förutom dessa kan språkbrukaren naturligtvis byta ut det främmande ordet mot ett inhemskt ord (ersättningsord).

Fenomenet anpassning definieras ofta som en process där de främmande orden inordnas i det låntagande språkets struktur, och därmed förändras så att de inte bryter mot reglerna i detta språk (Graedler & Johansson 2002: 133-1234). Graedler & Johansson diskuterar formell, social, psykologisk och lexikal integrering. Den *formella* integreringen rör ordens uttal, stavning och böjning, den *sociala* har att göra med ordens utbredning, frekvens och användningsområde, den *psykologiska* med språk-användarens attityder, och den *lexikala* behandlar hur det främmande ordet anpassas till mottagarsspråkets traditionella ordförråd och hur detta ordförråd påverkar hur importordet anpassar sig semantiskt. Den här studien behandlar uteslutande formell anpassning.

Ett par forskare har beskrivit olika skeden för hur anpassning av importord sker i ett mottagarpråk. Kari Anne Rand Schmidt (1982: 364) redovisar t.ex. ett schema på fem skeden vad gäller främmande substantivs integrering i det norska böjningssystemet. Denna skala inbegriper allt från lånade substantiv som inte överhuvudtaget uppvisar tecken på genustillhörighet, till främmande substantiv som har blivit helt integrerade i det norska böjningssystemet. Magnus Ljung (1998: 16) talar om tre olika faser när ett utländskt ord integreras i svenskan. Först förses det tillfälliga lånet med citattecken eller används med uttrycket s.k., t.ex. *Laget gjorde en s.k. touchdown*. Efter en tid övergår en del av de tillfälliga lånen till att bli främmande ord, utan speciella markörer, men med utländsk stavning eller pluraländelse. I den tredje fasen integreras orden helt i svenskan.

Att bestämt kunna fastslå vilket skede som föregår ett annat är naturligtvis svårt, dessutom sker integration på olika sätt för olika ordklasser och inom olika textdiskurser. Flera forskare som undersökt importordens integrering i svenskan har t.ex. konstaterat att orden i väldigt liten utsträckning integreras ortografiskt (t.ex. Chrystal 1988, Söderbergh 1973). Enligt Chrystal (1988: 49) är det numera sällsynt att engelska ord helt och hållet anpassas till det svenska språksystemet. Ordet *tuff* (eng. *tough*) är ett exempel på motsatsen, men det är också ett tecken på att ordet är mycket etablerat i svenskan. Det är också i förhållande till importorden i denna studie relativt gammalt; ordet är belagt för första gången 1923 (NEO). Vad som kanske är mer uppenbart i tidningsspråk på 2000-talet (och i svenska texter överhuvudtaget) än det var för 25 år sedan, är att det numera inte händer lika mycket med importorden när de lånas in i svenskan – de står oftare i sin ursprungliga form, både vad gäller böjning och kanske framför allt när det gäller stavning.

I det följande kommer jag att först diskutera den morfologiska/morfosyntaktiska anpassningen och sedan den ortografiska. Jag kommer genomgående att göra en skillnad mellan finlandssvenskan och sverigesvenskan, och jämföra dessa två. För den svenska som talas (och skrivs) i Sverige använder jag begreppet *sverigesvenska* och för svenskan i Finland används begreppet *finlandssvenska*.

4.2. Morfologisk/morfosyntaktisk anpassning – metod

I det följande redogör jag för min metod för kategorisering av importorden angående dess morfologiska anpassning. Jag har gått igenom alla ordförekomster i materialet manuellt och kategoriserat orden enligt på vilket sätt eller i hur hög grad de är morfologiskt samt morfosyntaktiskt anpassade till svenskan. Med morfologisk anpassning avser jag i första hand den förändring på ord- och morfemnivå som sker i de främmande orden när de integreras i det svenska böjningssystemet. Jag kommer också delvis att behandla morfosyntaktisk anpassning, dvs. hur importorden integreras i satsen – eller låter bli att integreras.

Till skillnad från den ortografiska anpassningen som berör hur de främmande orden övergår till att stavas enligt svenska stavningsnormer, behandlas inom morfologin hur de främmande orden övergår till att följa ett svenskt böjningsmönster och eventuellt också får en svensk slutled. Till morfologin har jag också räknat bildandet av hybrider.

Jag har utgått från ordförekomsterna (inte ordtyperna) och delat in dem i kategorier beroende på vilken typ av anpassning som skett. Jag skiljer mellan tre olika typer av anpassning; *morfologiskt anpassade importord* – d.v.s. där det har skett en tydlig morfologisk eller morfosyntaktisk integrering av orden, *morfologiskt neutrala importord* – d.v.s. importord som morfologiskt inte uppvisar någon typ av anpassning. Dock kan dessa vara mer eller mindre morfosyntaktiskt eller syntaktiskt anpassade. Den tredje gruppen är *importord med "utländsk" morfologi* – d.v.s. icke anpassade importord.

Till de morfologiskt anpassade orden räknar jag A) sammansättningar där förleden är ett främmande ord och efterleden ett svenskt ord (hybrider), t.ex. *projekt-möte*. Till denna kategori har också sådana sammansättningar förts som har en till svenskan morfologiskt anpassad förled (t.ex. *bokningsystem*). I denna kategori ingår

också B) sammansättningar där förleden är ett svenskt ord och efterleden ett främmande ord (hybrider), t.ex. *huvudsponsor*. Hit räknas utöver de ovan nämnda C) avledningar och ord böjda enligt svensk struktur. Här har placerats icke sammansatta ord i böjd form (t.ex. *spreaden*) och olika typer av avledningar. Till denna kategori har förts ord vars slutled genomgått en fonotaktisk förändring. Importord med engelsk slutled t.ex. *-ing, -ic, -e, -ed, -ble* och *-ate* har i många fall försvenskats till *-ning, -isk, ad, -bel* och *-era* (t.ex. *rankning, elektronisk*). I denna kategori ingår också andra avledningar, t.ex. verb som avletts av substantiv (*faxa*).

Till kategorin morfologiskt neutrala importord har jag räknat oböjda sådana. Denna kategori har delats in i tre underkategorier. Den första är D) importord som är morfosyntaktiskt anpassade, d.v.s. uppvisar genustillhörighet. Exempel på importord i denna underkategori är ”Han har *en scanner* på handleden” eller ”Han gör *svensk pop*”. Påpekas bör att dessa importord generellt sett är anpassade, men kan betraktas som *morfologiskt* neutrala.

I den andra underkategorin E) har placerats importord som inte uppvisar några tecken på anpassning. Exempel på sådana är t.ex. de kursiverade orden i följande satser; ”val av *fokus*” eller ”De får en negativ bild i *media*”. Den tredje underkategorin F) innehåller importord som förekommer i satsfragment, eller står ensamma. Importord i denna typ av kontext är vanliga i annonstext. Exempel på sådana är ”28” *widescreen*” eller ”billig beg *video*”.

Den tredje kategorin – dvs. icke anpassade importord – innehåller G) importord med utländsk morfologi. Till denna kategori har förts importord som står i klar inkorrekt form i satsen, t.ex. ”Om inte *smurfalizer* kan få dig att le”, men också importord med ”utländsk” morfologi som t.ex. ord med plural-*s* (*scanners, tools*) eller ord med slutmorfemet *-ing* (*dating, tuning*).

Fraser har inte räknats med i slutsumman, eftersom det bör göras en skillnad mellan enstaka lån och kodväxling. Skillnaden mellan en fras och ett enstaka importord har i första hand gjorts på ordnivå. Ett utrop som t.ex. *wow!* har räknats som ett importord, detsamma gäller lösa sammansättningar som *HITACHI POWER TOOLS. Time and letters, greetings from* och liknande har kategoriserats som fraser.

Förutom att jag försöker fastställa hur anpassningen av importorden sker, anser jag det också vara av vikt att undersöka i hur hög grad importorden är etablerade i svenskan. För att fastställa importordens etableringsnivå har jag använt SAOL 12. Alla ord som finns belagda i den anser jag vara etablerade i svenskan. Etableringsprocessen, eller kanske snarare integreringsprocessen, för ett specifikt importord kan trots allt inte anses vara över i och med att ordet finns belagt i SAOL – en del främmande ord i SAOL 12 vacklar i böjning och/eller stavning i det allmänna språkbruket (t.ex. *mail/mejl*).

I det följande kommer jag att göra en jämförelse mellan sverigesvenskan och finlandssvenskan, mellan tidningar från olika tidsperioder, samt mellan annons- och redaktionstext vad gäller denna kategorisering.

4.3. *Finlandssvenska och sverigesvenska*

I det här kapitlet redogör jag för den morfologiska/morfosyntaktiska anpassningen av importorden i de finlandssvenska och sverigesvenska dagstidningarna. Sammanlagt har jag undersökt sex finlandssvenska och lika många sverigesvenska tidningsnummer. Av samtliga ordförekomster som excerperats ur tidningarna har 994 valts ut ur det finlandssvenska materialet och 3 639 ur det sverigesvenska. De ord som utelämnats ur undersökningen är sådana som kommit in i svenskan tidigare än 1945, eller som har tydlig namnkaraktär. Dessa har kategoriserats enligt metoden ovan (kapitel 4.1). En mer detaljerad och kvalitativ redogörelse för orden i de olika kategorierna ges från och med kapitel 5. I tabellerna nedan ses enbart den procentuella andelen av alla importord i de olika kategorierna.

Diagram 2: Morfologisk/morfosyntaktiskt anpassning i finlandssvenskan.
Procentuell fördelning

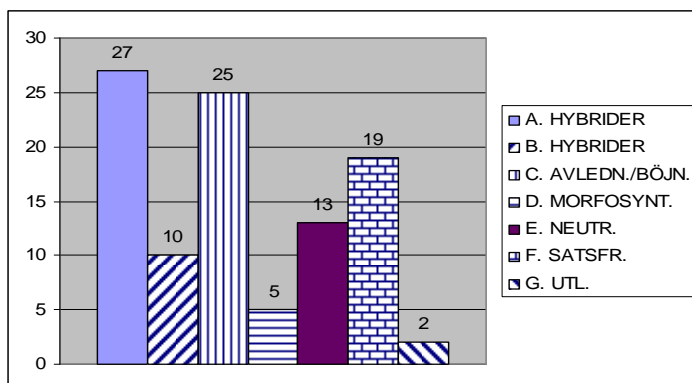
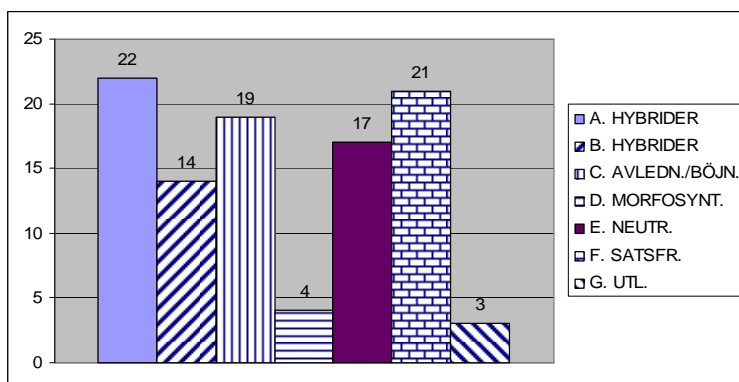

Diagram 3: Morfologisk/morfosyntaktiskt anpassning i sverigesvenskan.
Procentuell fördelning

Som kan ses i tabell 2 och 3 uppvisar de finlandssvenska och de sverigesvenska tidningarna samma typ av kurva vad gäller fördelningen på de olika kategorierna. Generellt sett är största delen av importorden hybrider med utländsk förled och svensk efterled (A). Dessa utgör 27 % av alla importord i finlandssvenskan och 22 % i sverigesvenskan. Följande stora grupp är satsfragmenten i det sverigesvenska materialet (21 %) medan avledningarna och de böjda formerna utgör en stor andel i det finlandssvenska materialet (25 %). Också de neutrala importorden har en högre andel i det sverigesvenska materialet (17 %) än i det finlandssvenska (13%). Rent allmänt tycks en högre andel av de sverigesvenska importorden vara morfologiskt neutrala, d.v.s de är oböjda och fördelar sig i högre grad än de finlandssvenska importorden på kategori E och F. Eventuellt kan man här utläsa en tendens till ett mer normativt språkbruk i finlandssvenskan – man använder importord som är integrerade i svenskans böjningssystem, medan sverigesvenskan är mer öppen för tillfälliga lån som är svåra att integrera morfologiskt och morfosyntaktiskt och som därför hellre placeras i fraser där böjning inte krävs. En hypotes är att skribenterna alltmör är tvungna eller väljer att undvika böjning av främmande ord p.g.a. av det stigande antalet främmande ord i svenskan. Enligt Graedler (1998: 69) är det vanligt att språkbrukare använder lånord i positioner som inte kräver böjning, för att undvika att bryta mot de grammatiska reglerna i svenskan.

Vad gäller importord med utländsk morfologi finns det inte stora skillnader i andel mellan de finlandssvenska och de sverigesvenska tidningarna – 2 % i finlandssvenskan och 3 % i sverigesvenskan. Dessa importord kan betecknas som helt oanpassade. Generellt sett är det dock – enligt dessa siffror – en relativt liten andel importord i svenska dagstidningar som inte anpassas.

Skillnaden mellan språkvarieteterna kan skyllas på ländernas olika språkpolitik. Finlandssvenskan har av tradition hållit sig i den mer puristiska ändan, medan Sverige har varit mer öppen för språkförändringar och för utländskt inflytande. Den svenska språkvården har troligen dock inte så stor makt i Sverige att den skulle kunna påverka tidningsspråket i någon avsevärd omfattning, medan den finlandssvenska tidningen *Hufvudstadsbladet* har en språkvårdare anställd deltid för att språkligt förbättra och redigera journalisternas texter.

Skillnaderna mellan språkvarieteterna är så små att de kan bero på andra faktorer. Materialen är för det första inte helt jämförbara med varandra. Det finlandssvenska materialet är till antalet ordförekomster mycket mindre än det sverigesvenska. Materialen är för det andra även olika till sina karaktärer – det sverigesvenska innehåller en lösnummertidning (*Expressen*) som stilistiskt kan förväntas innehålla mer populärt skriven text – och således kan den antas förhålla sig mer positivt till importord än de mer seriösa dagstidningarna. I det sverigesvenska materialet ingår för det tredje ett nummer av *Göteborgsposten* från september 2000 som innehåller en omfattande annonsbilaga, vilket är orsaken till det höga antalet importord i just det numret.

Inte heller andra forskare som undersökt anpassning av importord har kunnat konstatera skillnader på denna punkt. Chrystal (1988: 185-186) hittade inga skillnader mellan sverigesvenskt och finlandssvenskt tidningsspråk vad gäller den formella anpassningen av lånorden. De skillnader hon kunde påvisa var främst stilistiska och semantiska.

4.4. Tidningar från 1975 och 2000

Jag kommer här att redogöra kort för skillnaden mellan materialet från 1975 och 2000. Det totala antalet importord är högre i tidningarna från 2000 än i tidningarna från 1975 (jfr. tabell 1) i båda materialen. I tabellerna nedan ingår 883 ordförekomster från 1975 och 3812 ordförekomster från 2000.

Diagram 4: Morfologiskt/morfosyntaktisk anpassning i tidningar från 1975.
Procentuell fördelning.

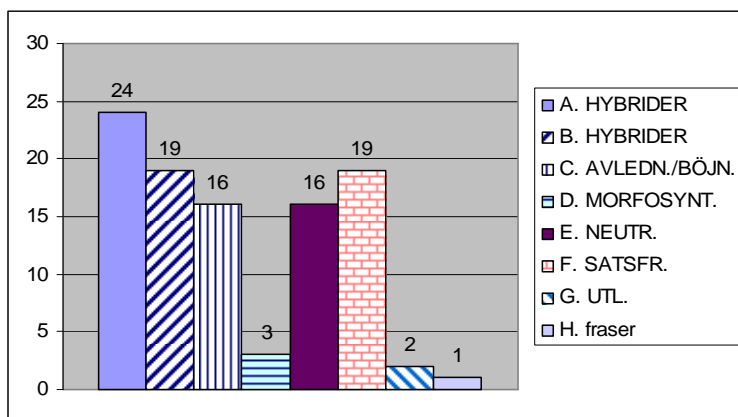
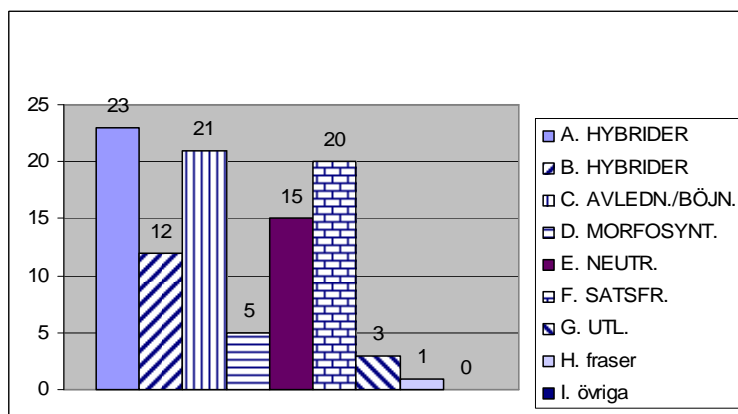

Diagram 5: Morfologiskt/morfosyntaktisk anpassning i tidningar från 1975.
Procentuell fördelning.

Skillnaden mellan materialet från 1975 och 2000 är inte stor. I motsats till vad man kunde tro är andelen importord inte signifikant högre i det nyare materialet än i det äldre. Den största skillnaden som kan märkas är att andelen böjda ord och avled-

ningar är högre i materialet från 2000 än i det från 1975. Kanske är detta ett tecken på att skribenterna allt mer vågar infoga de utländska orden i det svenska grammatiska systemet. Exempel på en kombination av i övrigt ointegrerade importord med svensk ändelse hittar man t.ex. i *Göteborgsposten* från 2000: *fleecciga* och *racet*.

I denna jämförelse ingår också fraser, eftersom man kunde tänka sig att kodväxlingen skulle ha ökat under de 25 senaste åren. Men det visar materialet inga tecken på.

Den jämförelsevis höga andelen hybrider i materialet från 1975 – speciellt kategori B – kan eventuellt bero på att två ordtyper dominerar denna kategori: olika sammansättningar med *-bingo* och *-modell* (50 % av alla ordförekomster i denna kategori).

4.5. Annonstext och redaktionstext

I det följande kommer jag att kort redogöra för skillnaden mellan annonstext och redaktionell text. Här kan man se stora skillnader mellan materialen. Det är kanske i och för sig självklart att så olika typer av textstrukturer påverkar också förekomsten och typerna av importord i texterna. Framför allt påverkas den syntax importorden förekommer i. Jag kommer här att illustrera denna skillnad med *Göteborgsposten* från 2000 som exempel. Jag har valt den tidningen eftersom den innehåller det högsta antalet importordsförekomster av alla tidningar, 1558 st (se bilaga).

Diagram 6: Morfologisk/morfosyntaktisk anpassning i annonstext i *Göteborgsposten* från 2000. Procentuell fördelning

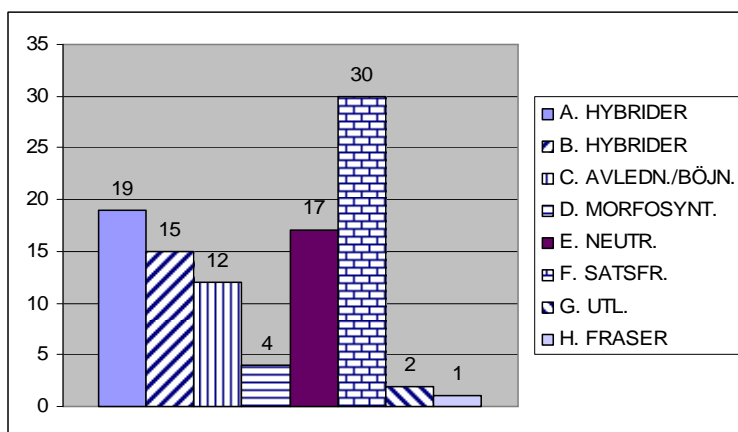
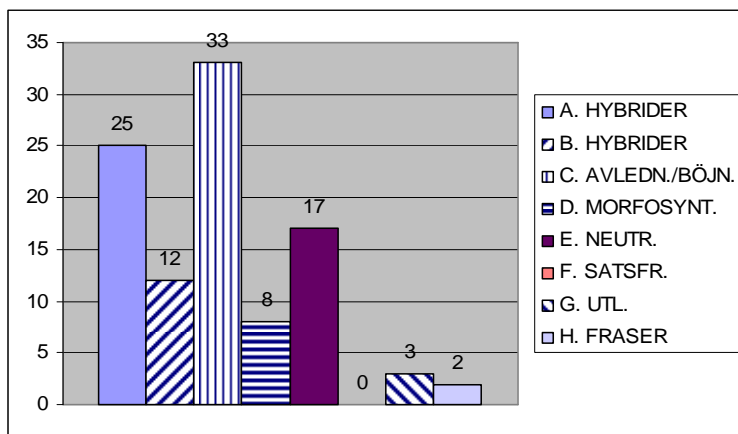

Diagram 7: Morfologisk/morfosyntaktisk anpassning i redaktionstext i *Göteborgsposten* från 2000. Procentuell fördelning

Den största skillnaden vad redaktionstext och annonstext beträffar ligger i huruvida importorden böjs eller inte. I redaktionstexten finns den högsta andelen importord i kategorin avledningar och böjda ord (33 %), medan annonstexten har en nästan lika hög andel importord i meningsfragment (30%). Detta är förstås ganska självklart; redaktionstexten består av artiklar och andra fullständiga texter som kräver att importorden anpassas till svenskans struktur på ett annat sätt än i annonstext. Annonstexten består ofta av korta slående fraser som inte "kräver" lika stor anpassning av det främmande ordet. Exempel på satsfragment i *Göteborgsposten* är *In line flat square bildrör* och *VHS index search system*, d.v.s. frasliknande strukturer som står ensamma (uppräknade eller i rubriker) i annonserna.

Däremot förekommer det inte en högre andel utländska importord i annonserna, som man kanske kunde tro. Inte heller andelen fraser är högre i annonstext än i redaktionstext. Det finns dock en relativt hög andel hybrider med importord som förled (A.) i redaktionstexten (25%) jämfört med annonstexten (19%). Eftersom importorden sällan måste omstruktureras grammatiskt om de placeras som förled i en sammansättning, är det ett lätt sätt för skribenten att undvika böjning av de främmande orden att placera dem som förled i en sådan.

Allmänt sett ligger den stora skillnaden mellan texttyperna som sagt i att redaktionstext och annonstext är uppbyggda på olika sätt och att detta har en avgörande betydelse för importordens struktur och den omgivande syntaxen.

5. Morfologiskt anpassade importord

I det följande kommer jag att diskutera de olika kategorierna närmare samt ge exempel på olika typer av importord i dessa. Diskussionen baserar sig på tabell A. *Morfologisk och morfosyntaktisk anpassning i finlandssvenskan* och tabell B. *Morfologisk och morfosyntaktisk anpassning i sverigesvenskan* som har placerats som bilaga i slutet av

artikeln. Jag inleder diskussionen med de jag kallar för de morfologiskt anpassade orden, som består av hybrider och avledning/böjda importord.

5.1. Sammansättningar (hybrider)

Det finns olika uppfattningar om huruvida hybrider skall betraktas som en form av anpassning. Enligt Jarvad (1995: 184) är sammansättningar överhuvudtaget det vanligaste sättet att bilda nya ord på. Graden av ett importords integrering anses kunna fastställas utifrån huruvida det uppkommer i sammansättningar med inhemska leder (Clyne 1975: 38). Om ett importord förekommer i en sammansättning med ett svenskt ord kan det alltså karakteriseras som integrerat eller anpassat i någon mån. Också Sandøy (2000: 123) nämner hybrider som en form av anpassning av engelska ord i norskan. Chrystal (1988: 91) konstaterar dock i sin undersökning att helt nya lån kan ingå i sammansättningar med svenska efterleder utan att detta skulle vara ett tecken på någon högre grad av integrering. Graedler (1998: 201) å andra sidan nämner att en av hybridernas funktioner är att introducera nya ord i målspråket, vilket tyder på att den främmande leden kan vara helt ointegrerad och oetablerad. Hon påpekar också att skapande av hybrider med ett importord som förled är ett sätt att undvika formell anpassning så som t.ex. böjning. Jag har dock valt att i denna kategorisering göra en skillnad mellan importord som ingår i hybrider (t.ex. *popkultur*) och övriga importord (t.ex. *pop*) och räknar importord som ingår i hybrider som morfologiskt anpassade i någon mån.

5.1.1. Hybrider med importord som förled (A)

Om man tittar närmare på hybriderna i kategori A framgår att förlederna befinner sig i mycket olika etableringsstadiet. Antalet icke etablerade förleder är ändå färre än vad man eventuellt kunde tänka sig med tanke på att det för skribenten är lätt att undvika böjning av främmande ord genom att bilda hybrider.

Exempel på hybrider med icke-etablerade förleder i det finlandssvenska materialet är *drawbar-skjutreglage*, *silent-violiner*, *Softcare-textilskydd*, *Company-anslutning* och *Linedance kursen*. I det sverigesvenska materialet hittar man liknande hybrider som t.ex. *Champions League-keval*, *Free Play-chans*, *Brotherprodukter* och *Technics-produkt*. Observera att nästan alla dessa konstrueras med bindestreck eller skrivs (enligt engelska regler) isär och alltså inte enligt svenskt mönster samman. Det verkar också som om de icke-etablerade förlederna i många fall har namnkaraktär; *Softcare*, *Company*, *Brother* och *Technics* är sannolikt produktnamn och både *drawbar* och *silent* beskriver vilken typ av skjutreglage eller violin det är frågan om. I det sverigesvenska materialet hittas dock också ett antal exempel på hybrider med appellativer utan namnkaraktär som förled; *scrollmus*, *mute-funktion*, *fullsize-paket*, *flash-minne*, *scart anslutning*, *mainstreammode* och *spitfjerpiloterna*. I det finlandssvenska materialet finns bara två sådana exempel – båda är intressant nog finska förleder; *kokoomuskandidater*² och *kyy-pakkaus-tabletter*³.

² *Kokoomus* är det finska högerpartiet (sv. samlingspartiet).

³ *Kyypakkaus* är motgift mot huggormsbett som man får köpa på apoteket (*kyy*=huggorm, *pakkaus*=förpackning).

En intressant skillnad mellan materialen är att de finlandssvenska förlederna uteslutande har någon typ av namnkaraktär, medan det bland de sverigesvenska också finns rena appellativ.

Inom kategorin hybrider med importord som förled hittas också förleder som är mycket integrerade och etablerade i svenskan och därför också mycket frekventa i icke-sammansatta ord, t.ex. *data-*, *basket-*, *stereo-*, *festival-*, *satellit-*, *projekt-*, *rock-* och *disko-*. Men det förekommer också hybrider som t.ex. *touch-programval*, *consensus-princip*, *snowboard-* och *skateboardåkare* – som inte integrerats ortografiskt och som därför känns mindre etablerade även om de är belagda i SAOL 12.

En del av förlederna är morfologiskt anpassade, men de är förvånansvärt få. Sammanlagt 25 (10 %) i det finlandssvenska och 58 (7 %) i det sverigesvenska materialet av hybriderna i kategori A har en anpassad, d.v.s. försvenskad eller modifierad förled. De flesta av dessa förleder har en svensk slutled, t.ex. *bioteknologifond*, *plastindustri*, *dopningsmedel*, *operatörsknuten* och *programmeringsspråk*. Men till de integrerade förlederna har jag också räknat hybrider där förleden får ett foge-s eller ett foge-e, t.ex. *dualbands-telefon* och *mediekort*.

De mest produktiva förlederna i tidningarna från 2000 är sådana förleder som betecknar teknik. Exempel på sådana är (antal belägg inom parentes med de finlandssvenska beläggen först): *Internet-* (18 resp. 33), *mobil-* (23 resp. 21) och *media-/medie-* (8 resp. 5). Flera belägg på *dopnings-* och *hamburgar-/hamburger-* förekommer också. I tidningarna från 1975 är de vanligaste förlederna *super-* (5 resp. 3) och *projekt-* (5 resp. 4).

Bortsett från de få finska orden i det finlandssvenska materialet är det dock svårt att hitta skillnader mellan det finlandssvenska och det sverigesvenska materialet. De förleder som är produktiva i finlandssvenskan är det också i sverigesvenskan, t.ex. *Internet-* och *projekt-*. Den enda tydliga skillnaden är att det i det sverigesvenska materialet finns belägg på icke-etablerade efterleder och att det förekommer icke-etablerade förleder utan namnkaraktär. Det sista kan kanske tolkas som ett sätt att introducera helt nya ord i svenskan.

5.1.2. Hybrider med importord som efterled (B)

En ofta förekommande hypotes i litteratur om importord är att de orden som fungerar som efterleder i allmänhet är mer etablerade i svenskan än de importord som fungerar som förleder. Efterlederna är sannolikt också i högre grad integrerade i det svenska böjningssystemet. Enligt Edlund & Hene (1996: 106) verkar man kunna tillåta en friare och mer varierande fonotax i början av orden än i slutet. Orsaken är att början av ett ord är viktig för att man skall kunna identifiera och tolka ordet, medan slutet måste kunna anpassas till det svenska böjningsmönstret. Chrystal (1998: 91) konstaterar också att det ställs större krav på anpassning för efterleder. Alla böjda efterleder både i det finlandssvenska och det sverigesvenska materialet är etablerade i svenskan, exempel på efterleder är *-bokad*, *-grillar*, *-festivalen*, *-gallupar*, *-medierna*, *-projektet*, *-relaterade*.

Jag antog att de oböjda efterlederna skulle uppvisa en lägre grad av etablering rent generellt än de böjda efterlederna, eftersom man inom gruppen oböjda efterleder eventuellt kunde hitta tillfälliga lån som inte är integrerade i svenskan. Så är inte fallet – alla oböjda efterleder i materialet är etablerade i svenskan. Exempel på oböjda importord som fungerar som efterleder är *-profil*, *-projekt*, *-festival*, *-modell*, *-bingo*, *-center*,

-operatör och *-simulator*. I det sverigesvenska materialet fanns i motsats till det finlandssvenska 10 belägg på icke-etablerade efterleder: *riksstotomeetings*, *autorepeat*, *dagsgreenfee*, *tillbehörs-kit*, *sidoairbags*, *TV-tuner*, *traktorfreaks* och *morgonflight*.

Sammanfattningsvis kan man konstatera om hybriderna i det finlandssvenska materialet att de utgör en relativt stor andel av alla importord, ca 37 %. I det sverigesvenska materialet utgör hybriderna faktiskt också sammanlagt 36 % av hela det sverigesvenska materialet även om fördelningen mellan hybrider med importordsefterled och hybrider med importordsförled är något annorlunda än i det finlandssvenska materialet.

Min hypotes att importordsförlederna skulle uppvisa en lägre grad av etablering än importordsefterlederna stämde. Men antalet icke-etablerade förleder var ändå relativt lågt (17 st. i det finlandssvenska och 68 st. i det sverigesvenska materialet), och många av dessa hade någon typ av namnkaraktär. En tendens till att skribenterna skapar hybrider med det främmande elementet som förled för att undvika att ta ställning till böjning, kan man ändå eventuellt se i materialet. Tidningsspråket är mycket normerat och det finns inte utrymme för kreativa nybildningar på samma sätt i en saklig dagstidning som t.ex. i en diskussionsgrupp på nätet.

5.2. Avledning och böjning (C)

Kategori C innehåller avledningar eller övriga substantiv och adjektiv vars slutled försvenskats (*eletronic – elektronisk*) samt böjningar av substantiv (*boomen*). I teorin är avledning och försvenskning av slutled två olika fenomen, men det kan vara svårt att i praktiken dra en gräns mellan dessa (se t.ex. Graedler 1998: 171).

Det finlandssvenska materialet består av en fjärdedel importord (25 %) och det sverigesvenska av ca en femtedel (19 %) som har någon typ av försvenskat slutmorfem, dvs. de är vad jag här kallar morfologiskt anpassade.

Exempel i materialet på importerade substantiv på vilka en svensk böjningsändelse lagts till utan att stammen eller delar av stammen förändrats är *expon* (*expo*), *liftar* (*lift*), *stereon* (*stereo*), *kassetten* (*cassette*), *beatet* (*beat*), *chutneyn* (*chutney*), *modellen* (*model*) och *spreaden* (*spread*). Här ser jag alltså bortfall av *-e* i *kassett* och dubbelteckning av *-l-* i *modell* som ett ortografiskt fenomen snarare än ett morfologiskt (se 4.3 om ortografisk anpassning).

I Graedlers undersökning (1998: 84) var 98 % av de engelska verben morfologiskt integrerade i norskan. Chrystal (1988: 89) påpekar att verben i hennes material uppvisar den högsta graden av anpassning av alla lånord. Orsaken är att verbet spelar en mycket mer central roll i satsens syntax än andra ordklasser (Haugen 1969: 398).

I mitt material har jag inte funnit belägg på icke anpassade verb. Undantag utgörs av utländska verb som ingår i fraser, t.ex. *Let the games begin, mate!* (Göteborgsposten 11.9.2000). De flesta av de importerade verben i materialet har försvenskats med slutleden *-a*, följande exempel är tagna ur både det finlandssvenska och det sverigesvenska materialet: *faxa*, *dopa*, *surfa*, *researcha*, *sponsra*, *leasa*, *checka*, *botta*, *fighta* och *jogga*, men det finns också några belägg på försvenskade verbfraser, t.ex. *droppade in*, *backat upp*, *klickat fram*, *logga in*. I det finlandssvenska materialet finns ett belägg på *wappa*, som är avlett av akronymen WAP (Wireless Application Protocol).

En relativt stor del av de anpassade importorden har någon typ av försvenskad slutled, d.v.s. de engelska slutlederna *-al*, *-ing*, *-ic*, *-e*, *-ed*, *-ble*, och *-er* har försvenskats till *-ell*, *-ning*, *-isk*, *-*, *-ad*, *-bel*, och *-are*. Exempel på sådana är *virtuell* (*virtual*), *bokning* (*booking*), *elektronisk* (*electronic*), *bokad* (*booked*), *flexibel* (*flexible*) och *hamburgare* (*hamburger*). Största delen av adjektiven hittas inom denna underkategori; suffixet *-ig* verkar vara produktivt för vissa lånord. Samtliga av följande exempel kommer från det sverigesvenska materialet: *fleecig*, *kitschig*, *stressig* och *poppig*.

När det gäller avledningar och vilka importord som är produktiva i avledningar är problemet att man inte kan avgöra huruvida de ord som bildats till samma rot lånats var för sig eller om de bildats till ett och samma lån (Chrystal 1988: 92). Har svenskan lånat både substantivet *fax* (*fax*) och verbet *faxa* (*faxa*), eller är *faxa* en svensk bildning?

De mest produktiva avledningarna till en och samma ordstam är delvis desamma i det finlandssvenska och det sverigesvenska materialet; *boka*, *bokad*, *bokning*, *bokningar*, *stressa*, *stressigt*, *stressande*, *mobbbar*, *mobbats*, *mobbning*. En snabb genomgång av former på *-ing* och *-ning* i det finlandssvenska materialet visar att det finns 7 belägg på ordet *bokning*, men inte ett enda på *booking*. Det förekommer också ointegrerade importord på *-ing* som t.ex. *timing*, *trading* och *sliding*, som inte har en svensk variant.

Många av de engelska orden följer svenska stavningsregler, och de anpassas därför naturligt till svenskan. T.ex. orden *festival*, *analog*, *digital*, *projekt* i materialet är sådana. Några få ordförekomster i det finlandssvenska materialet har fått en svensk böjningsform trots att de ”bryter” mot de svenska stavningsreglerna och inte i övrigt är etablerade i svenskan, t.ex. *spreaden* och *smurfalizeren*, samt avledningen *Power Clubbare*. Ord som *tiebreaket* och *researchat* är etablerade i svenskan trots att de inte är integrerade ortografiskt. Skillnaden i etableringsnivå hos de integrerade importorden i det sverigesvenska materialet och det finlandssvenska materialet visade sig inte vara stor, det förekom relativt sett fler oetablerade importord bland avledningarna och de böjda orden i det finlandssvenska materialet (6 belägg) än i det sverigesvenska (10 belägg). Exempel ur det sverigesvenska materialet är *bottar*, *catwalken*, *zippa*, *fleeciga*, *equalisern* och *daten*.

De morfologiskt integrerade ordförekomsterna i materialet är en mångfasetterad grupp av importord. Konstateras bör att dessa är – med några få undantag – etablerade i svenskan, de beläggs alltså i SAOL 12. Detta är inte överraskande med tanke på att de fått en svensk böjningsändelse och alltså i de flesta fall är väl integrerade i svenskan. Det finns mycket få intressanta exempel på icke etablerade importord som fått en svensk böjningsändelse eller avledning. Beror då detta på att de icke etablerade mer eller mindre ”tillfällighetslånen” alltid placeras i en position där de naturligt får en neutral form, eller saknas det belägg på sådana i tidnings-språket? Bl.a. denna fråga kommer jag att försöka ge ett svar på i nästa kapitel.

6. Morfologiskt neutrala importord

Kategorin *Morfologiskt neutrala importord* har delats in i tre underkategorier; *D. morfologiskt anpassade importord*, *E. morfologiskt neutrala importord* och *F. ord i meningsfragment*. Dessa kategorier har skapats eftersom en stor del av importorden står i en

sådan position att det är svårt att avgöra om de kan räknas som anpassade eller inte. I dessa kategorier fokuseras på morfosyntax och syntax. Skillnaden mellan morfologisk och morfosyntaktisk anpassning är att morfologiskt anpassade importord på något sätt har förändrats på ordnivå, t.ex. de har fått en svensk böjningsändelse, medan morfosyntaktiskt anpassade importord är morfologiskt ”orörda” men har tilldelats genus och kan därför sägas vara anpassade på en annan nivå i satsen. De morfosyntaktiskt anpassade orden har dock definierats som morfologiskt neutrala.

6.1. Morfosyntaktiskt anpassade importord (D)

De morfosyntaktiskt anpassade importorden utgör en relativt liten del av alla importord i materialet; 5 % (51 ordförekomster) i det finlandssvenska och 4 % (157 ordförekomster) i det sverigesvenska materialet.

De flesta importord förekommer i satser där den obestämda artikeln *en/ett* föregår ordet; t.ex. *en behaglig air, en scanner på handleden, en digital-tv-box*, men det förekommer också andra typer av satser där importordets genus framkommer mer subtilt, via olika typer av attribut; *norsk boom, sveltig action, svensk speedway*.

Största delen av dessa importord är naturligtvis helt integrerade och etablerade i svenskan, men det finns exempel i materialet på icke etablerade importord som tilldelats genus, t.ex. *Han tar sin short board...*, *köp en packline!* Några importord har placerats inom citattecken, men trots det tilldelats genus t.ex. *Någon ”happy-end” blev det inte, han är något av en ”cold fish”*.

Den absolut största delen av importorden i denna underkategori är utrer. I kategorin finns några ofta förekommande och i svenskan från tidigare väl integrerade neutrer som t.ex. *ett projekt* och *ett virus* (datavirus). I övrigt har de flesta – också tillfälliga – importord tilldelats *en*-genus. Ett undantag är ordet *go* i Sundsvalls tidning från 2000; *Han njuter av sitt amerikanska go*.

6.2. Morfosyntaktiskt neutrala importord (E)

I denna kategori har placerats sådana importord som är helt neutrala i satsen, d.v.s. det framgår inte av satsens syntax huruvida importorden är anpassade eller inte. I finlandssvenskan utgörs denna grupp av 13 % av alla importord (126 ordförekomster) och i sverigesvenskan av 17 % av alla importord (604 ordförekomster).

Största delen av dessa importord förekommer i redaktionstext. En del av dem är etablerade importord, som bara råkar stå i en sådan position att genus inte framgår. Sådana är t.ex. orden *design* och *aids* i följande satser: *Du kommer att ansvara för design, ... svält och sjukdomar såsom aids ...*

Det förekommer också en stor del icke etablerade importord i den här typen av satser, t.ex. orden *coppermine, relax, print-on-demand* i följande satser: *Processorn är av typen coppermine, Det finns bastu och relax, Möjligheterna med print-on-demand är stora.*

Det är relativt lätt att placera in främmande ord i svenska satser så att ordet inte utsätts för kravet på böjning. Graedler & Johansson (2002:182) konstaterar att norska språkbrukare i många fall försöker undvika att böja främmande substantiv i

bestämd form, och försöker därför placera substantivet i en sådan position där det inte behöver böjas. Importorden i följande kategori har placerats i grammatiskt ”lösa” satser som kräver ännu mindre anpassning av importordet.

6.3. Ord i lista, meningsfragment (F)

I denna kategori har placerats importord som förekommer i lösa satser eller någon typ av meningsfragment, i rubriker eller någon typ av uppräkningslistor. Den här kategorin är relativt omfattande. I finlandssvenskan utgörs den av 19 % av alla importord (184 ordförekomster) och i sverigesvenskan av 21 % (745 ordförekomster). Den absolut största delen förekommer i annonstext, som redan konstaterats.

De flesta av importorden – och här är gränsen mellan fras och ord mycket suddig – står som separata enheter i annonserna. Exempel på detta är *digital studio picture control* i en annons för tv-apparater och *chemical peel* i en annons för hudvårdsprodukter. Importorden i annonserna har en tendens att fungera som ”trendfaktorer” eller som hjälp för marknadsföring av produkten.

Största delen av dessa importord är oetablerade i svenskan. Här fungerar annontexten som en öppen diskurs för de främmande orden – alla typer av främmande ord kan tas in i svenskan.

En del av importorden som förekommer i uppräkningslistor har dock en tendens att bryta mot svenskans pluralregler. Det är naturligtvis mycket svårt att avgöra när en skribent – medvetet eller omedvetet – har försökt undvika böjning av ett främmande ord, men det finns några få exempel i både det finlandssvenska och det sverigesvenska materialet där man eventuellt kan misstänka denna strategi. T.ex. ordet *airbag* förekommer ofta i fraser av typen *Dimljus, ABS, 4 * airbag* (VBL 12.9.2000). Användning av konstruktionen *4 * airbag* kan då ses som ett försök att undvika ”osvenska” eller otympliga pluralformer av typen *4 airbags* eller *4 airbaggars*.

Annonstexten som texttyp ger skribenten möjlighet att ta in obegränsat med främmande ord och strukturer. I detta fall kan man befogat tala om att annontexten – förstås en del genrer som t.ex. teknik mer än andra – har utsätts för domänförlust till engelska. Här fyller också importorden en annan funktion än i redaktionstexten, de fungerar som ”trendfaktorer”

7. Importord med utländsk morfologi

I kategorin importord med utländsk morfologi har placerats sådana importord som har s.k. ”icke-svensk” morfologi samt sådana importord som på något sätt bryter mot de grammatiska reglerna i satsen. Bland annat plural-*s* och -*ing*-former har räknats som utländsk morfologi, t.ex. importord som *partners* och *trading*. Det är inte helt självklart att betrakta plural-*s* som ett ”utländskt” morfem. *Svenska Akademiens Grammatik* betraktar *s*-pluralen i svenskan som en sjunde deklination, och man bör därför i någon mån se *s*-pluralen som integrerad i svenskans böjningssystem.

Jag vill ändå argumentera för att *s*-pluralen traditionellt har varit en främmande böjningsform i svenskan och det kanske största problemet med den är svårigheten

med den bestämda formen – hur böjs t.ex. ordet *airbags* i pluralis? Det finns dessutom ett stort antal ord med *s*-plural som SAOL inte godkänner.

Andelen importord med utländsk morfologi i det finlandssvenska materialet är 2 % (17 ordförekomster) och i det sverigesvenska materialet 3 % (104 ordförekomster). Största delen av importorden med utländsk morfologi är ord med *s*-plural.

Sammanlagt 10 belägg på *s*-plural finns i det finlandssvenska materialet. Fyra av dessa 10 belägg är icke etablerade i svenskan: *nuggets* (2 belägg), *business starters*, *dreadlocks* samt de frasliknande uttrycken *codes of practices*, *life and letters* och *time and letters*. De övriga, *scanners*, *skateboards*, *evergreens*, *musicals*, *supporters* och *båttrailers* är etablerade i svenskan. Alla dessa utom *evergreen* och *pommes frites* bör enligt SAOL 12 få en traditionell svensk pluralform: *skannrar*, *skateboard*, *musikaler*, *supportrar* och *trailrar*. Varför har skribenten valt den engelska pluralformen? När det gäller *scanners* och *musicals* kan pluralformen bero på att skribenten valt att inte heller anpassa orden ortografiskt.

Sammanlagt finns det 76 belägg på *s*-plural i det sverigesvenska materialet. 30 av dessa är icke-etablerade och utgörs av ord som t.ex. *flares*, *masters*, *daytraders*, *events*, *oneliners*, *vans*, *airbags*, *happenings*, *rails*, *stripes*, *strips* och *bodyboards*. Tre belägg på det spanska ordet *tacos* och ett på *nachos* fanns också.

Stene (1945) påstår att det är främmande och svagt integrerade ord som får *s*-plural i norska. Det gäller också delvis för importorden i mitt material. Ca hälften av orden med *s*-plural kan ses som mycket tillfälliga lån. Men hos de etablerade lånen med *s*-plural finns också ett antal ordförekomster som enligt normen (SAOL 12) borde få svensk pluralform. Av de etablerade orden med plural-*s* finns det 23 belägg på importord i det sverigesvenska materialet som enligt SAOL 12 borde få en traditionell svensk böjningsform i pluralis: *dumpers* (dumprar), *jackpots* (jackpottar), *taxfreeshops* (shoppar), *t-shirts* (t-shirtar), *bredbandstrailers* (trailrar), *förrådscontainers* (containrar), *carports* (carportar), *snowboards* (snowboard) och *skateboards* (skateboard). Resten av importorden med plural-*s* (7 ordförekomster) är sådana som har en *s*-plural som är godkänd av SAOL 12, t.ex. *workshops*, *designers*, *evergreens*, *situps* och *blinkers*.

Sammanlagt 16 belägg på s.k. ”klipsord” (Johansson & Graedler 2002:192) finns i det sverigesvenska materialet, inga i det finlandssvenska. Ett *klipsord*, eller som det kallas på svenska, *kepsord* (Söderberg 1983), kan definieras som ett importord i vilket plural-*s*:et är på väg att bli en del av stammen i det svenska ordet, och därmed får ordet förutom den engelska pluralformen också en svensk sådan. Kepsordet betecknar ofta ett fenomen som kommer i par, jfr. med *hot-pants* (hot-pantsen), *pyjamas* (pyjamasarna) och *jeans* (jeansen), men också andra substantiv som t.ex. *chips*, *tips*, *fans*, *snacks* o.s.v. Åtta av materialets 16 belägg är *fans* eller *fansen* i böjd form. Dessutom förekommer några belägg på *jeans*, *hitsen* och det nya ordet *inlines*.

Sammanlagt 6 belägg på *-ing*-former har hittats i det finlandssvenska materialet. Dessa är *guiding* (3 belägg), *ranking*, *timing* och *trading*. I det sverigesvenska materialet finns det 27 belägg på *-ing*-former där doping är det mest förekommande ordet med 11 belägg. Andra exempel är *ranking*, *supertouring* och *tuning*.

Resten av importorden i denna kategori är sådana som antingen står i en inkorrekt form i satsen, eller så handlar det om ett utländskt attribut till ett svenskt huvudord. Det enda belägget av denna typ i det sverigesvenska materialet är frasen

serviceminded kontorist i Dagens Nyheter från 1975. I det finlandssvenska materialet hittas flera exempel på ord som står i grammatisk inkorrekt form i satsen; *om inte smurfalizer kan få dig att le*, och *efter krocken kom säkerhetsbilen, safety car, in*. Både *smurfalizer* och *safety car* borde stå i bestämd form i satserna ovan.

7.1. Fraser

Fraser har egentligen utelämnats ur den här undersökningen eftersom dessa utgör en helt annan typ av lån än enstaka främmande ord. Utländska fraser i svensk text har här kategoriserats som kodväxling, d.v.s skribenten övergår helt eller delvis till ett annat språk i texten.

Kodväxling förekommer mycket sällan i redaktionstext. Ett undantag från regeln i mitt material utgör dock en kulturartikel i *Expressen* 9.9.2000 skriven av Linda Skugge. Här blandas engelska fraser och satser in i den svenska texten, utan att översättning ges.

”Samantha måste ha killar med stora snoppar och det tar slut med hennes kille efter att hon i parterapi skrikit att ‘din snopp är för liten’. För sina tjejpolar har hon klagat i månader och sagt ‘*it’s like a gherkin*’. Miranda är så trött på att ständigt bli ropad efter på stan av diverse olika killar att hon till sist ställer sig bredbent framför en byggjobbare, som just ropat något som innehåller ordet ‘*sexy*’ och skriker ‘*want to fuck, well, here I am, take me now*’. Killen blir helt paff och tystar ner henne och säger att han är gift. Jag vill också ha sådana där tjejkompisar, de har så fruktansvärt roligt och det är inget skitsnack bakom ryggen. Visst förekommer det en del skitsnack, men det är ÖPPEt skitsnack, de säger rent ut till varandra vad de tycker. Charlotte säger till exempel till Samantha: ‘*Is your vagina listed in New York City guidebooks? Because it should be. Hottest spot in town! Always open!*’”

Övriga exempel på fraser/kodväxling i materialet är *gambling man, let the games begin, matel* och *refreshing tonic*. De flesta fraser förekommer i annonstext.

8. Sammanfattning av den morfologiska anpassningen

En svår uppgift har varit att jämföra det finlandssvenska materialet med det sverigesvenska vad gäller den morfologiska anpassningen, eftersom skillnaden mellan de olika materialen är mycket liten. Båda materialen uppvisar i detta fall ungefär en liknande struktur. Det fanns inte heller stora skillnader mellan materialet från 1975 och 2000. Den enda stora skillnaden finns mellan annonstexten och redaktionstexten. I annonstext förekommer importorden till största del i s.k. satsfragment, där de inte behöver anpassas. Största delen av importorden i redaktionstext är däremot avledningar eller böjda former.

En kvalitativ skillnad mellan sverigesvenskan och finlandssvenskan tycks vara att en högre andel av orden i kategorierna A och B, d.v.s. hybrider är oetablerade i det

sverigesvenska materialet. Sverigesvenskan har dessutom en högre andel importord i kategorierna E och F, d.v.s. neutrala importord och satsfragment. Dessa ord är alltså oböjda och står i en ”friare” position i satsen, framför allt importorden i satsfragment. Sverigesvenskan tenderar därför eventuellt att förhålla sig öppnare och mindre puristisk till tillfälliga importord än finlandssvenskan, vilket också utgjorde en preliminär hypotes och stämmer överens med ländernas allmänna språkpolitik.

9. Ortografisk anpassning

I detta kapitel redogör jag för den metod jag använt i kategoriseringen av orden vad gäller den ortografiska anpassningen. Jag ger också en definition av begreppet ortografisk anpassning.

Med ortografisk anpassning avser jag hur de främmande orden (importorden) helt eller delvis övergår till att stavas enligt svenska stavningsregler. Det har inte alltid varit lätt att definiera skillnaden mellan ortografisk och morfologisk anpassning, d.v.s. att t.ex. avgöra vad som kan definieras som ”morfologisk slutled” av ett ord. Ska dubbelteckningen av *-l* i det svenska ordet *modell* (jfr engelskans *model*) betraktas som en morfologisk eller en ortografisk förändring? Och hur är det med bortfall av *-e* i ord som *kreativ* (*creative*)?

Jag har valt att definiera dubbelteckning av konsonant i ordslut och bortfall av slut-*e* som ortografisk anpassning, eftersom jag inte anser *-l* och bortfall av *-e* vara produktiva slutleder i svenskan på samma sätt som t.ex. *-isk* i *elektrisk* eller *populistisk*, eller *-era* i ord som *minimera*. Ord som fått vad jag kallar försvenskad slutled t.ex. *operatör*/*operator*, *flexibel*/*flexible*, *iatrogenisk*/*iatrogenic* har därför definierats som morfologiskt anpassade till svenskan.

Jag har gått igenom alla ordförekomster i hela materialet och kategoriserat dessa som ortografiskt anpassade respektive icke anpassade till svenskan. Ordtyperna har därefter kategoriserats enligt vilken typ av ortografisk anpassning som skett. Omstavningen av konsonanterna respektive vokalerna kommer att redogöras för separat.

Jag redogör systematiskt för alla ortografiskt anpassade importord medan bara en del av de ortografiskt icke anpassade orden – de som uppvisar någon typ av främmande stavning. De importord vars stavning sammanfaller med svensk stavning diskuteras inte närmare. Jag fokuserar på de engelska importorden. I detta fall har jag utgått från Johansson och Graedlers schema, som dock är utarbetat för norskan (2002: 164-166). Jag har modifierat schemat för att det skall kunna användas för svenskan.

I kategoriseringen av de icke anpassade ordtyperna har jag i första hand utgått från hur orden uttalas i svenskan, om ordens uttal sammanfaller med stavningen har jag betraktat stavningen som ”icke främmande”. T.ex. ordet *playoff* uttalas /plejåff/ i svenskan och inte bokstavstroget /playoff/, i det fallet har jag ansett att stavningen är ”främmande”. Jag har dock inte betraktat stavningen av *nylon* som främmande eftersom ordet uttalas /nylån/ i svenskan, inte /najlån/ som i engelskan. Till min hjälp har jag haft *Nationaencyklopedins ordbok* på nätet som anger uttal för alla ord. Ord som har ett alternativt ”svenskt” uttal, t.ex. *fan* (/fæn/ respektive /fan/), har betraktats som ett ord där den engelska stavningen sammanfaller med den svenska. Detta

ord har alltså inte inkluderats i kategorin icke anpassade ordtyper, utan i kategorin neutrala.

Den stavning av ord som i denna studie betraktas som ”främmande” eller ”osvensk” bör inte uppfattas som sådan rent generellt. Det är i själva verket mycket svårt att definiera den svenska stavningsnormen – och vilken typ av stavning som avviker från denna.

Jag redogör inte närmare i denna studie för importord vars stavning sammanfaller med svenskans, t.ex. *fax, gallup, festival* osv.

I redogörelsen för de icke anpassade importorden (som uppvisar någon typ av oregelbunden eller främmande stavning) har jag uteslutit helt engelska fraser t.ex. ”*it is not cricket*” och ”*out there*”, främst eftersom det försvårar beräkningarna p.g.a. att en enda fras kan uppvisa många olika typer av främmande stavning, men också eftersom hela engelska fraser i en svensk text snarare bör definieras som kodväxling än som lexikalt inflytande.

Samma ordtyp/lexem kan uppvisa olika slags stavelseförändringar – både i fråga om vokaler och konsonanter – vilket gör att detta räknas upp i tabellerna över både vokalerna och konsonanterna. Om samma ordtyp uppvisar flera olika typer av främmande eller anpassad stavning vad gäller endera vokaler eller konsonanter, har dessa dock kategoriserats enligt endast den ena typen. Ordet *web* har t.ex. kategoriserats enligt att det stavas med enkel konsonant, inte att ordet stavas med initialt *w*. Orsaken är att stavningen med enkel konsonant är intressantare ur svenskt perspektiv eftersom det finns en anpassad variant, dvs. stavning med dubbel konsonant: *webb*.

I samband med varje typ av icke anpassad och anpassad stavning anges alla ordtyper/lexem i materialet som uppvisar denna icke förändrade eller förändrade stavning. För en utredning av det totala antalet ordförekomster med anpassad stavning och det totala antalet ordförekomster med främmande stavning och i relation till övriga importord och det sammanlagda antalet importord hänvisas till tabell 9.

9.1. Importorden och den svenska stavningsnormen

Normen för hur ord stavas i svenskan är inte konsekvent. Vanligt förekommande ord som *och* och *som* kan t.ex. sägas ha en icke regelbunden stavning. I och med engelskans ökade inflytande på 1900-talet blev det ännu svårare att skapa en konsekvent stavningsnorm (Teleman 2003: 89). Den svenska ortografin komplicerades av att importorden ofta behöll sin ursprungliga stavning när de kom in i svenskan. Språkvården kunde tackla problemet på två sätt, endera ändra stavningen efter uttalet (t.ex. *clown* > *klaun*) eller uttalet efter stavningen (/klaun/ > /klovn/). Båda lösningarna var problematiska för dem som i åtminstone någon mån kände till det främmande språkets uttal och stavning. Som nämnts tidigare försökte man från språkvårdarhåll föreslå en svensk, mer ljudenlig, stavning av importorden för att se om den hade genomslagskraft. I SAOL 8 från 1923 föreslogs t.ex. *skaut* och *klaun* vilka utmönstrades i SAOL 10 från 1950.

Det finns en ”kärna av regler” (Garlén 1996: 59) för hur grafemen och fonemen i svenskan bör relateras till varandra, men många lånord stavas inte alls enligt dessa

regler. Olle Josephson (2003: 159) ser t.o.m. en risk för att det svenska ortografiska systemet kan vara i upplösning p.g.a. ”inre svagheter och tryck från engelskan”.

Rättesnöret för hur ord stavas i svenskan är SAOL (Hultman 2003: 23). Detta innebär alltså att alla de ord som finns upptagna i SAOL har en officiellt accepterad stavning. Men som också Teleman (2003: 90) påpekar är det inte svårt att hitta exempel på importord i SAOL 12 som inte har en harmoniserad stavning. I en delundersökning av en del av de importord som excerperats ur *Expressen* 9.9.2000, som ingår i mitt material, valde jag ut de importord som representerar de sex första bokstäverna i alfabetet (A-F) och kontrollerade vilka av dessa importord som finns upptagna i SAOL, och hur dessa stavas.

Tabell 8: Importorden (lexemen) A-F ur *Expressen* 9.9.2000

<i>alround</i>	SAOL
<i>alzheimer</i>	
assist	SAOL
<i>baseboll</i>	SAOL
basket	SAOL
<i>beach credibility</i>	
<i>beachvolleyboll</i>	
bikini	SAOL
blinkers	SAOL
<i>bodyboards</i>	
bodysurfing	
<i>catering</i>	SAOL
<i>catwalk</i>	
<i>centrecourt</i>	SAOL (alt. <i>centercourt</i>)
<i>cha-cha-cha</i>	SAOL
<i>charter</i>	SAOL
<i>chikan</i>	SAOL
<i>coach</i>	SAOL
<i>comeback</i>	
<i>comme vous voulez</i>	
<i>cool</i>	SAOL
<i>cos I'm free</i>	
<i>country</i>	SAOL
<i>date</i>	
<i>design</i>	SAOL
doping	SAOL
drafta	SAOL
<i>dubbelsculler</i>	SAOL
<i>ecstasy</i>	SAOL
<i>fan</i>	SAOL
<i>fighta</i>	SAOL (alt. <i>fajta</i>)
<i>filmteam</i>	SAOL
<i>fleet race</i>	
<i>flower power</i>	

Av tabell 8 framgår att de flesta av orden stavas på ett ”icke-svenskt” sätt (se orden med kursiv). T.ex. diftonger såsom -ou- i *allround* och -oa- i *bodyboards* kan betraktas som osvenska. Detsamma gäller för -c- i början av ord; *catering*, *catwalk* osv. Av dessa 27 ord som uppvisar en från svenskan avvikande stavning finns 17 i SAOL 12, d.v.s. mer än hälften (se den högra spalten med SAOL i kursiv). Notera också att endast två av dessa ord har en alternativ ”svensk” stavning; *centercourt* och *fajta*. Det verkar således vara endast en bråkdel av lånorden som anpassas ortografiskt till svenskan.

9.2. Ortografisk anpassning i det finlandssvenska och sverigesvenska materialet

I det här delkapitlet redogör jag för den ortografiska anpassningen i det finlandssvenska och det sverigesvenska materialet.

Enligt Graedler & Johansson (2002: 170) finns det i norskan ett tydligt samspel mellan böjning och stavning, dvs. att ortografiskt anpassade ord lättare får en norsk böjningsändelse, t.ex. *krasj/krasjet* (eng. *Crash*). Detta gäller också för svenskan. Om man jämför norskan och svenskan är det dock betydligt vanligare i norskan att engelska importord anpassas till den norska stavningsnormen än det är i svenskan. Tendensen till förnorskning av importord bl.a. vad gäller stavningen har blivit allt viktigare i norsk språkpolitik (Sandøy 2004). Ord som *container*, *squash*, *service*, *ketchup* anpassas till *konteiner*, *skvåsj*, *sorvis* och *ketsjup*. Den svenska språkvården är en aning mindre puristisk rent allmänt än den norska (Vikør 1993: 180), men när det gäller att anpassa stavningen av främmande ord är norskan mycket mer systematisk än svenskan (Josephson 2003: 157).

Enligt bl.a. Chrystal (1988: 94) är det överhuvudtaget mycket få engelska lånord som anpassas till svensk stavning. Hon konstaterar att de ord som har en anpassad stavning är relativt etablerade, och att det finns ett samband mellan anpassad stavning och pluraländelse. Söderbergh (1973) säger att tendensen att försvenska blivit svagare, och att det kan ha språkpsykologiska orsaker. Nuförtiden kan alla svenskar i någon mån engelska vilket inte sätter lika stor press på försvenskning av importorden. Ransgart (2004: 209) konstaterar också att den svenska språkpolitiken (i jämförelse med den norska) ”har varit tvungen att inta ett pragmatiskt förhållnings-sätt”. Att som Leopold eller Tegnér enbart hålla sig till en purism på ortografisk nivå, eller att som Rydqvist enbart förorda lexikalisk purism är inte längre möjligt”. För en längre redogörelse av hur den svenska språkvården förhållit sig till stavning av importord på 1800- och 1900-talet hänvisas till Ransgart (2004).

Det finns inga skillnader mellan finlandssvenskan och sverigesvenskan när det gäller hur språkvården allmänt förhåller sig till stavning av importord. Finlandssvenskan följer den allmänsvenska normen. Som tidigare nämnts tillåter tidnings-språket sällan avvikelser från den gängse normen och till skillnad från framför allt uttal, men också syntax och i någon mån lexikon och böjning, sammanfaller på det stora hela bruk och norm i finlandssvenskan vad gäller stavningen (Reuter 2000: 11).

9.2.1. Vokalerna

I detta kapitel redogör jag för anpassning av vokaler och vokalkombinationer. Jag kommer också att redogöra för sådana vokaler/vokalkombinationer som är främmande i svenskan (i första hand den engelska stavningen), men som förekommer i mitt material.

I tabell 9 och 10 ges exempel på belägg på ortografiskt icke anpassade respektive anpassade vokaler/vokalkombinationer i de ordtyper som finns i det finlandssvenska och sverigesvenska materialet. De ordtyper som förekommer med både icke anpassad och anpassad stavning i materialet är skrivna med kursiv. Inom parentes anges antalet ordförekomster för alla ordtyper som har belägg både i kategorin *icke anpassade* samt *anpassade ordtyper* samt om antalet ordförekomster för en viss ordtyp är högt.

Som framgår av tabellerna är det få typer av engelska vokalkombinationer som får en förändrad stavning i svenskan. Det förekommer fler ordtyper som uppvisar någon typ av engelsk stavning än det finns ordförekomster som uppvisar anpassad stavning, i både det finlandssvenska och det sverigesvenska materialet.

Den största gruppen ordförekomster i det finlandssvenska materialet får bortfall av finalt *-e*. Gruppen främmande ord som fått behålla sitt finala *-e* är också ganska stor, och många av de orden uppvisar andra typer av främmande vokaler/vokalkombinationer. För att ge en mera belysande översikt över vilka främmande vokaler/vokalkombinationer som finns i materialet, har jag placerat alla engelska importord med finalt *-e*, förutom *hippie*, i andra kategorier. Det handlar dock om importord som t.ex. *date*, *deadline*, *service*, *overdrive* och *prime*.

Alla importord med bortfall av finalt *-e* i det finlandssvenska materialet är etablerade lån och några har inkluderats i denna undersökning p.g.a deras nya betydelse (t.ex. *profil* och *klimat*). Orden *tejp* och *mejl* har två (2) respektive ett (1) belägg i anpassad form, samtidigt som det förekommer ett (1) belägg på det oanpassade *e-mail*. Det finns också variation vad gäller ordet *frilans*; två (2) belägg på det engelska *freelance* och ett (1) på samma ord med svensk stavning. Det förekommer inga engelska parallellformer till det svenska *boka* i det finlandssvenska materialet.

Det finlandssvenska materialet uppvisar liten variation i antal ordförekomster för parallellformerna, d.v.s. de ordtyper som förekommer både med engelsk och svensk stavning, t.ex. *mail/mejl*. Man kan inte dra några slutsatser om vilken stavningsvariant skribenterna föredrar.

Det sverigesvenska materialet uppvisar däremot en sådan variation. Ordet *mejl* har t.ex. enbart ett (1) belägg medan det icke-anpassade *e-mail* eller *mail* har hela 38 belägg. I SAOL 12 uppges enbart den anpassade formen; *mejl*. Också ordet *fight* har fler belägg i icke-anpassad form (7 st) än i anpassad form (1 st). Ordet *site/sajt* och *tape/tejp* uppvisar också varierande stavning. Orden *live*, *timer*, *guide* och *hype* påträffas enbart med engelsk stavning i det sverigesvenska materialet. Ordet *reiv* har dock genomgående (17 belägg) en svensk stavning och ordet *frilansare* tycks föredras (6 belägg) framom sin engelska parallellform *freelancer*.

Det sverigesvenska materialet har också en något större variation i ordtyper när det gäller den anpassade stavningen (se tabell 6). Här hittar man lexem såsom *tajt*, *fajt*, *fejk* och *sajt*. Ordvariationen i fråga om bortfall av finalt *-e* i orden med försvenskad stavning (t.ex. *kreativ*) är också större i det sverigesvenska materialet (15 ordtyper) än i det finlandssvenska (12 ordtyper).

Tabell 9: Ortografiskt icke anpassade och anpassade importord i finlandssvenskan.
Vokaler

Eng. stavn.	Icke anpassade ordtyper	Ant. ordt.	Ant. ordex	Sv. stavn.	Anpassade ordtyper	Ant. ordt.	Ant. ordex.
a	<u>d</u> ate, milkshake, play <u>m</u> aker, sa <u>f</u> ety	6	9	/ej/	te <u>j</u> p (2)	1	1
a	<u>i</u> mage	1	1	/i/	-		
a, ae	<u>a</u> ction, <u>a</u> erobic, <u>a</u> gility, come <u>b</u> ack	7	8	/ä/	-		
ai, ay	<u>a</u> ids (3), <u>e-m</u> ail (1), trailer, play <u>o</u> ff	4	6	/ej/	<u>m</u> ejl (1)	1	2
ai	<u>a</u> irbag	1	13	?	-		
a, aw, au, ua	<u>d</u> rawbar, <u>h</u> ydraulisk, <u>s</u> quash, <u>t</u> alkshow,	4	4	/ä?	-		
i, ie, eye	<u>d</u> eadline, <u>d</u> esign (4), <u>d</u> rive, <u>e</u> yewear, <u>j</u> ive, <u>s</u> murfa <u>l</u> izer, <u>t</u> iebreak, <u>t</u> ime	12	23	/aj/	-		
ia	<u>t</u> rial	1	1	?	-		
e	conferens <u>s</u> ervice, public <u>s</u> ervice	2	2	/ö/			
ee	<u>f</u> reelancer (2), ever <u>g</u> reen, <u>s</u> creening	5	10	/i/	<u>f</u> rilansare (2)	1	2
ea, ey	<u>f</u> eature, <u>k</u> eyboard, <u>l</u> easing, <u>r</u> etreat	5	6	/i/	-		
ea	<u>s</u> pread, <u>d</u> readlocks, <u>r</u> esearch	3	3	/e/, /ö/			
ea	<u>b</u> reak dance	1	1	/ej/			
finalt e	<u>h</u> ippie (+ ett antal övriga som placerats i andra kategorier)	1	1	-	<u>m</u> obil, <u>k</u> limat	12	58
o	<u>o</u> verdrive, <u>p</u> ole, <u>w</u> orkshop	3	4	?			
oi	<u>b</u> oiler, <u>s</u> poiler (4), <u>b</u> roiler	3	6	/oj/	-		
ou				/o/	<u>k</u> ontring	1	1
ou				/ö/	<u>g</u> lamorös	1	2
ou	<u>c</u> ountry, <u>l</u> abour, <u>t</u> ouch, <u>s</u> ound	4	6	?	-		
ow	<u>p</u> ower, <u>k</u> now <u>h</u> ow	2	7	?	-		
oo	<u>b</u> oogie <u>w</u> oogie, <u>b</u> oom, <u>z</u> oom	4	4	/o/	<u>b</u> oka	1	12
u	<u>b</u> usiness	1	1	/i/	-		
ui	<u>g</u> uide	1	8	/aj/	-		
ui	<u>j</u> uice	1	3	/o/			
y	<u>p</u> olicy	1	1	/i/	-		
	<i>Summa</i>	<i>73</i>	<i>128</i>		<i>Summa</i>	<i>18</i>	<i>78</i>

Tabell 10. Ortografiskt icke anpassade och anpassade importord i sverigesvenskan.
Vokaler

Eng. stavn.	Icke anpassade ordtyper	Ant. ordt.	Ant. ordex.	Sv. stavn.	Anpassade ordtyper	Ant. ordt.	Ant. ordex.
a	b a bysitter, b a seboll, sk a teboard, t a pe (1)	14	26	/ej/	f e jk, r e jv (17), t e jb (4)	3	22
a, ae	a a ction, a e robie, b a ckpacker, b a cksaver,	29	77	/ä/			
ai, ay	m a instream, e- m ail/ m ail (38), p a ylback, p a ylver, r a il, s r ayhood, t r ailer (22), t r ainee	15	111	/ej/	m e jl (1)	1	1
ai	a ir, a irbag (23), a ircondition, con a ir	4	27	?			
i, ie	d e sign (33), e q ualiser, f i ght (7), f i nder, s i deboard, s i te (2), s i ze, w i dscreen (13)	32	100	/aj/	s a jt (3), t a jt, f a jt (1)	3	6
i	b i rdie, t- s hirt, wh i pbird	3	4				
e	r e ceiver	1	2	/i/			
e	p u blic s e rvice, s e rviceminded, s e rvice management, r o om s e rvice	4	4	/ö/			
e, ea	f l eetracing, f r eelancer (1), f r eak, f r eeplay, f r eestyle, g r eenf e e, g r eensilver, h a nds f ree, l e asing (16)	33	109	/i/	f r ilansare (6)	1	6
ea	s e arch	1	1	/ö/			
ea	c e arround	1	1	?			
ea	o e rhead	1	1	/e/			
ey	m e d l ey (8), ch u t n ey (8), discjock e y, k e y	4	18	I			
Finalt e	hip p ie, cho i ce, pict u re, tor i e (+ ett antal övriga som placerats i andra kategorier)	4	6	-	datab a s, prof i l,	15	113
o	w o rks h op, w o rks t ation	2	3	?			
o	c o mp o ser, o o verlock, p o le, s o nes, s t roke	5	6	/ou/			
oi	s o il e r	1	7	/oj/			
ou	b o ule (7), g o up i e, t o ur	4	10	/o/	k o ntra	1	1
ou	a l l r ound, c o un s elling, c o unter, c o untry, s o und u n d e rg r ound	6	12	?			
ou	h a rd c ourt	1	1				
oa	c o ach, off r oad	2	6	?			
oa	b o dy b oard, s h ort b oard	2	2				
ow	ch o w- ch ow- v alp, d o w n under, f l ower	10	22	?			
oo	b o o k ing (2), b o om, b o ots, c o ol	13	66	/o/	b o ka (122)	1	122
u	b u s i ness	1	2	/i/			
u	m u te, t u ner	2	4	/ju/			
ua	g u ard	1	1	/a/			
ui	g u ide	1	10	/aj/			
ui	c r u i se, j u ice (7)	2	9	/u, o/			
y	c o py, i n finity, p o licy, s e x y	4	8	/i/			
y	c y ber, diat y pe, h y pe	3	4	/aj/			
	<i>Summa</i>	206	660		<i>Summa</i>	25	271

Rent generellt uppvisar det finlandssvenska och det sverigesvenska materialet stora likheter vad gäller ortografisk anpassning av vokaler. Exakt samma typer av anpassade vokalkombinationer hittas i de två materialen och de ordtyper som uppvisar dessa olika vokalkombinationer är i stort sett desamma. Antalet och andelen ordförekomster med främmande stavning är dock större än antalet ordförekomster med anpassad stavning, i båda materialen. Detta är ett tydligt exempel på att svenskan gärna låter bli att anpassa importorden ortografiskt.

I det sverigesvenska materialet kan man tydligare se en tendens att skribenterna föredrar en viss typ av stavning av de engelska importorden. Man föredrar den engelska stavningen av *mail* och *fight*, men den svenska av orden *rejv*, *tejp* och *frilansare*.

I finlandssvenskan utgör de icke anpassade orden med främmande/engelska vokaler/vokalkombinationer 12 % (128 ordförekomster av 1032) av alla ordförekomster. Motsvarande siffra för sverigesvenskan är 18 % (660 ordförekomster av 3763). De anpassade orden utgör ca 7 % av alla ordförekomster både i det finlandssvenska och det sverigesvenska materialet. I de båda språkvarieteterna anpassas orden ungefär i samma utsträckning, skillnaden ligger i att man i sverigesvenskan har en tendens att använda importord med främmande stavning i större utsträckning. Detta faktum hänger troligen ihop med att det sverigesvenska materialet överhuvudtaget innehåller en högre andel icke etablerade ord, troligen enbart tillfälliga lån, som är i ringa omfattning eller inte alls integrerade i svenskan och som inte heller anpassats ortografiskt (se kapitel 4.3).

9.2.2. Konsonanterna

I detta kapitel behandlar jag icke anpassade samt anpassade konsonanter/ konsonantkombinationer i både det finlandssvenska och det sverigesvenska materialet. Notera att en del av ordtyperna som räknas upp också behandlas i kapitlet om vokaler, eftersom samma ordtyp kan uppvisa anpassning både vad gäller vokaler och konsonanter.

Chrystal (1988: 94) påpekar att omstavningen av *c* till *k* har fått ett ”visst genomslag” i svenskan, och det kan man också konstatera i mitt material. Faktum är att de absolut flesta beläggen på ortografisk anpassning finns i denna kategori (se tabell 7 och 8). De mest frekventa ordtyperna i kategorin är *projekt* (project), *kassett* (cassette), *elektronisk* (electronic) och *disko* (disco). I det sverigesvenska materialet kan man märka en större variation i ordtyper, vilket sannolikt har att göra med att det är mera omfattande än det finlandssvenska.

I det finlandssvenska materialet förekommer det nästan lika många ordtyper (19) med omstavning av *c* > *k* som det förekommer ordtyper som fått behålla sin stavning med *c* (24). Några av dessa som fått behålla stavning med *c* har tidigare stavats med *k* (t.ex. *cancer*) eller rekommenderas av SAOL en stavning med *k* (*scanner*). De ordtyper som uppvisar alternativa stavningssätt är *disko*/*disco*, *musikal*/*musikal* och *crash*/*krasch*.

Notera att antalet ordtyper i det sverigesvenska materialet där omstavning *c* > *k* inte skett är mycket högre (65 ordtyper) än i det finlandssvenska materialet (24 ordtyper) – och också högre i förhållande till antalet ordtyper som omstavats med *k* (31 ordtyper).

Parallellformerna är också fler i det sverigesvenska materialet. Det finns t.ex. 21 belägg på ordet *kombi* medan den engelska varianten *combi* har 57 belägg. Det anpassade *karavan* har på samma sätt endast ett (1) belägg medan *caravan* har 15. Detta kan bero på kontexten; de flesta av dessa ordförekomster finns i bilannonser. Ordet *avocado* (2 belägg) förekommer enbart i sin engelska form, SAOL ger dock inte den formen som ett alternativ. Likaså förekommer ordet *musical* (2 belägg) med engelsk stavning. Ordet *scanner* förekommer enbart med engelsk stavning i det sverigesvenska materialet (21 belägg) trots att SAOL ger *skanner* som första alternativ.

Några belägg på övergång från *ch* till *k* har påträffats i ordtyperna *bioteknologi* och *karismatisk*. Detsamma gäller övergången *ph* - *f* och *th* > *t*. Sju belägg på omstavning av *le* till *-el* har påträffats i det sverigesvenska materialet i ordet *singel*. Denna omstavning av slutleden kunde eventuellt också tolkas som en morfologisk förändring.

Tabell 11: Ortografiskt icke anpassade och anpassade importord i finlandssvenskan.
Konsonanter

Eng. stav	Icke anpassade ordtyper	Antal ordt.	Ant. ordex	Sv. stav.	Anpassade ordtyper	Antal ordt.	Ant. ordex
c	action, aerobic, calvados, cancer crash (1), disco (1), musical (4), public service, rallycross, safety car, scanner	24	41	/k/	disko (7), diskriminera, kolumnist, krasch (1), kreativ, interkulturell, infrastruktur, interaktion, musikal (1), projekt (41)	19	84
c	recession	1	2	/s/			
ch	technical log	1	1	/k/	bioteknologi, karismatisk	2	15
ch	cha-cha-cha, charter, chikan	3	4	/tj/	-		
sh	milkshake	1	2	/sch/			
gh	ghetto	1	1	/g/			
th	-			/t/	syntetisator/synt	1	2
ph	-			/f/	amfetamin, metamfetamin	2	2
-le	sensible	1	1	/-el/			
w	wagon, western	2	5	/v/			
zz, z	jazz, lipizzaner (15), pizza, smurfalizer, zoom	5	22	/s/ /ts/			
enkel konsonant	airbag (13), hard top, Internet (48), jack pot, jet, non stop, pop, shop, striptease, wap (5), web (1)	11	84	dubbel konsonant	wappa (1), backa upp, flopp, sidsteppa ⁴ , dubba, droppa in, webb (10), modell (24), uppdatera	9	52
	Summa	50	163		Summa	33	155

⁴ Notera att dubbelteckning av vokal också sker i engelskan när ett ord som *sidestep* avleds till substantivet *sidestepping*.

Tabell 12: Ortografiskt anpassade och icke anpassade importord i sverigesvenskan.
Konsonanter

<i>Eng. stav.</i>	<i>Icke anpassade ordtyper</i>	<i>Ant. ord.</i>	<i>Ant. ordex.</i>	<i>Sv. stav.</i>	<i>Anpassade ordtyper</i>	<i>Ant. ord.</i>	<i>Ant. ord-ex.</i>
c	action (10), aerobic, aircondition, cancer (23), caravan (15), carepack, carport, <i>combi</i> (57), comeback, cumbia, dacron, <i>disc</i> (1), discman, discjockey, <i>disco</i> (2), economy, ecstasy (11), <i>micro</i> (2), motorcross, <i>musical</i> (3), organic	65	439	/k/	projekt, kalkylator, reaktor, <i>kombi</i> (21), <i>musikal</i> (6), <i>diskotek</i> (4), krasch, <i>karavan</i> (1), klimat, klona, <i>mikro</i> (2), <i>disk</i> (14)	31	326
c	cyber, fleece, policy, processor (9), race, reciever	6	23	/s/			
cc	access, occasion	2	4	/ks/			
ch	techno, technicolor	2	2	/k/	karismatisk	1	1
ch	autochord, cha-cha-cha, champion	10	30	/tj/			
ch	beach, beachvolley, matcha, stretching, switch	5	11	/sch/			
sh	bush, cash, flash, publishing, shift, show, t-shirt, whiplash	8	17	/sch/			
th	ethernet, deathmatch	2	2	t	empati	1	2
ph	compographic, homophone	2	2	f	amfetamin	1	1
-le				-el	singel	1	7
w, wh	forward, swimmingpool, weekend, whipbird, winder, wireless, woodlock	7	13				
zz, z	jazz, buzzer, pizzeria/pizza (20), zoom (22)	4	44	ts			
enkel konsonant	airbag (23), back up, bag, bit, <i>chat</i> (1), jackpot, jet, kit, non stop, pick up (24), pop, pub (20), <i>rap</i> (3), set, shop, spitfire, spot, stopover, strip, striptease, sub-, wap, waterstop, <i>web</i> (6)	29	270	dubbel konsonant	<i>rapp</i> (8), <i>webb</i> (29), uppdatera, droppa (in), <i>chatt</i> (1), flippa, zippa, modell, topp, tagga	14	86
<i>Summa</i>		142	857	<i>Summa</i>		49	423

Försvenskade former av engelskans enkla konsonant efter kort vokal är relativt frekventa i materialet, t.ex. *web* -> *webb*. Det är först och främst verben som lätt får dubbeltecknad konsonant i inljud (Chrystal 1988: 95): *droppa in*, *sidsteppa*, *wappa*, *hotta*, *slippa* och *zippa*.

Antalet belägg med enkelteckning av konsonant, d.v.s. där orden fått behålla sin engelska stavning är dock högre i båda materialen; 270 ordförekomster i det sverigesvenska materialet och 84 ordförekomster i det finlandssvenska. De flesta av dessa har redan etablerats i svenskan med sin engelska stavning, t.ex. orden *pop*, *pub*, *shop*, *jet* och *jackpot*. SAOL har försökt införa de svenska stavningsalternativen *popp*, *pubb* och *shopp* (se t.ex. Gellerstam 1998), men dessa har inte fått genomslagskraft. Det verkar dock som om de svenska stavningsalternativen *rapp* och *webb* har fått en viss genomslagskraft (se tabell 11 och 12).

Det är mycket svårt att hitta skillnader mellan finlandssvenskan och sverigesvenskan i fråga om anpassning av konsonantljud. De flesta av ordtyperna som uppvisar anpassad stavning är etablerade i svenskan – i det sverigesvenska materialet förekommer dock något fler exempel på ordtyper som inte finns belagda i SAOL 12: *hotta*, *droppa*, *slippa*, *zippa*, *tagga* samt *klustra*. I det finlandssvenska materialet hittas icke etablerade importord såsom *wappa*, *sidsteppa* och *droppa in*.

I det finlandssvenska materialet utgör orden med icke anpassade konsonanter/konsonantkombinationer 16 % (163 ordförekomster av 1032) av hela materialet, medan motsvarande siffra för det sverigesvenska materialet är 23 % (857 ordförekomster av 3763). Andelen ordförekomster med anpassade konsonanter/konsonantkombinationer är i det finlandssvenska materialet 15 % av alla ordförekomster, och i det sverigesvenska endast 11 %. Det sverigesvenska materialet uppvisar klart en ökad förekomst av ord som har en främmande/engelsk stavning.

9.3. Sammanfattning av den ortografiska anpassningen

I det följande kommer jag att sammanfatta den ortografiska anpassningen i materialet. Jag har i min kategorisering i första hand redovisat för de anpassade orden samt de importord med främmande/engelsk stavning i materialet. Jag har utgått från ett schema sammanställt av Johansson & Graedler (2002: 164-166). Jag har inte närmare gått in på stavning av ord från andra språk (främst finska och tyska), t.ex. *kokoomus*, *alzheimer*, *aldeamentos*, och inte heller importord där stavningen mellan engelska och svenska sammanfaller t.ex. i ord som *fax*, *data*, *basket*, *bingo*, *lift* och *monitor*.

Rent generellt kan man konstatera för både finlandssvenska och sverigesvenska att få av importorden är ortografiskt anpassade (se tabell 13). 23 % av alla ordförekomster i det finlandssvenska materialet respektive 17 % av alla ordförekomster i det sverigesvenska materialet är ortografiskt integrerade i svenskan. Det visar att de engelska lånorden glider relativt lätt in i det svenska språksystemet. Att en högre andel ordförekomster i det sverigesvenska materialet inte är ortografiskt integrerade kan eventuellt bero på den generella tendensen med en högre andel icke etablerade importord i detta – om man jämför med det finlandssvenska materialet där etableringsnivån bland importorden är högre. Icke etablerade importord är sällan formellt djupare integrerade i svenskan.

Den stora skillnaden mellan materialen ses i kategori *importord med engelsk stavning* (i tabell 13), där andelen i det sverigesvenska materialet ligger på 35 % (jämfört med 24 % i finlandssvenskan) av alla importordsförekomster. Här framgår tydligt det som konstaterats tidigare; sverigesvenskan har en tendens att i högre grad använda importord som är icke anpassade till svenskan.

I fråga om anpassning av konsonantkombinationer är övergången från *c* till *k* i engelska ord vanligast. En del av dessa (t.ex. *cancer*) har numera ingen alternativ form, medan andra har parallellformer (t.ex. *konsensus/consensus*). Dubbeltecknad konsonant i slutet av ord där engelskan har enkel konsonant är också relativt vanligt i både finlandssvenskan och sverigesvenskan, t.ex. *webb* (web) och *droppa* (drop). När det gäller vokalerna är bortfall av slut-*e* vanligast i båda materialen, t.ex. *mobil* (*mobile*) och *volatil* (*volatile*).

När det gäller orden med parallella stavningsformer kan man se en tendens i det sverigesvenska materialet att skribenterna föredrar engelsk stavning av orden *mail*, *scanner* och *fight*, medan orden *webb* och *rapp* hellre skrivs med dubbeltecknad konsonant än med enkeltecknad.

10. Sammanfattning och diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka hur den formella (morfologiska och ortografiska) anpassningen av importord i finlandssvenska och sverigesvenska sker. Underlaget för undersökningen är 6 finlandssvenska och 6 sverigesvenska tidningsnummer från 1975 och 2000. Importorden i dessa tidningar har excerperats inom delprojekt A i projektet *Moderna importord i språken i Norden* vilket behandlar omfånget av importord i dagstidningar i hela Norden. I denna undersökning har jag dock uteslutit vissa ordtyper p.g.a. deras ålder eller för att de inte är relevanta för en undersökning om anpassning. Med moderna importord menas i denna undersökning importord som kommit in i svenskan efter 1945. Det sammanlagda antalet ordförekomster som undersökts är 4633, 994 ordförekomster i finlandssvenskan och 3639 i sverigesvenskan.

Tabell 13: Ortografisk anpassning

N (%)

	<i>Antal och andel ortografiskt anpassade importord</i>	<i>Antal och andel ord där stavningen sammanfaller</i>	<i>Antal och andel importord med engelsk stavning.</i>	<i>Antal importord med övrig stavning. (t.ex. spanska och italienska)</i>	<i>Summa</i>	<i>Fraser</i>
Finlandssvenska	228 (23)	499 (50)	242 (24)	25 (3)	994 (100)	7
Sverigesvenska	632 (17)	1702 (47)	1265 (35)	40 (1)	3639 (100)	55
SUMMA	860	2201	1570	65	4795	105

De frågor jag ville besvara med min studie var följande: Hur stor del av importorden i mitt material är ortografiskt och/eller morfologiskt anpassade? Finns det skillnader mellan de sverigesvenska och de finlandssvenska tidningarna? Har importordens etableringsnivå någon betydelse för i vilken omfattning de anpassas – och finns det skillnader mellan Svenskfinland och Sverige i detta hänseende.

Till de morfologiskt anpassade importorden har jag räknat hybrider, svenska avledningar av importord och importord böjda enligt svensk struktur. Till de morfologiskt neutrala importorden har jag räknat morfosyntaktiskt anpassade importord, morfosyntaktiskt neutrala importord samt importord i meningsfragment. Till icke anpassade importord har räknats ord med utländsk morfologi som t.ex. *-s*-pluralen, ord med *-ing*-form, importord som står i en inkorrekt position i satsen samt attribut som böjs enligt främmande struktur. Fraser har räknats som en separat grupp.

I det finlandssvenska materialet uppvisade 67 % av importordsförekomsterna och i det sverigesvenska 59 % av importordsförekomsterna någon form av morfologisk eller morfosyntaktisk anpassning. 38 % av importorden i det sverigesvenska materialet och 32 % i det finlandssvenska materialet stod i en neutral position i satsen, d.v.s man kunde inte avgöra huruvida importorden var anpassade eller inte. I det finlandssvenska materialet har 2 % av importorden främmande eller utländsk morfologi, medan motsvarande siffra för det sverigesvenska är 3 %.

Den största skillnaden mellan språkvarieteterna är att finlandssvenskan har en högre andel anpassade importord än sverigesvenskan. Detta kan spegla det faktum att den finlandssvenska språkvården är mindre liberal och mer traditionell än den sverigesvenska, och att detta syns i tidningstext.

När det gäller den ortografiska anpassningen är den kvalitativa skillnaden mellan sverigesvenskan och finlandssvenskan mindre – även om andelen ortografiskt anpassade ord är högre i det finlandssvenska (23 %) än i det sverigesvenska (17 %) materialet. De två olika materialen uppvisar i stort samma ordtyper som är ortografiskt integrerade – vilket naturligtvis har att göra med att finlandssvenskan till 100 % följer den allmänsvenska stavningsnormen. Den stora skillnaden mellan materialen ligger i andelen importord med engelsk stavning; det sverigesvenska materialet har en mycket högre andel (35 %) än det finlandssvenska (24 %). Detta speglar samma tendens som för morfologin; att de finlandssvenska journalisterna i högre grad använder importord som är anpassade till svenskan och därmed skriver enligt en strängare språknorm än de sverigesvenska.

För att närmare kunna greppa fenomenet formell anpassning kunde man tänka sig att upprätta en skala med olika stadier för hur ett importord formellt anpassas i svenskan. I det första skedet tas ordet in i en svensk sats utan att det tilldelas genus eller på annat sätt böjs. Ordet kan stå med citattecken eller med det svenska ordet som förklaring i en bisats – det kan t.o.m. stå i en sådan position att det bryter mot de grammatiska reglerna i satsen. Vartefter ordet blir mer allmänt kan det få genus-tilldelning (eventuellt vacklande till en början?), det används i sammansättningar med inhemska ord, det får en inofficiell svensk stavning samt svenska böjningsform(er) (vilket det kan finnas fler varianter av). I det sista skedet har ordet integrerats helt i det svenska böjningssystemet samt fått en traditionell svensk stavning. Det sista skedet uppnås allt mer sällan för importord i svenskan eftersom språkvården gärna numera låter importorden ha kvar den engelska/utländska stavningen.

Denna undersökning visar dock att importorden i de svenska dagstidningarna består av allt från helt anpassade ord till tillfälliga lån som inte uppvisar några tecken på formell anpassning – och också att den svenska språkvården har blivit alltmer liberal när det gäller anpassning av importord: det är de allra nyaste lånen som är formellt och generellt sett minst anpassade till svenskan. Och om dessa någonsin helt anpassas till och integreras i svenskan får framtiden utvisa – men sannolikheten är liten. Snarare kan man märka en motstätt effekt – de alternativa svenska stavningsformerna utmönstras p.g.a. att de inte används i det allmänna språkbruket. I följande upplaga av SAOL kommer troligen den svenska stavningen av ordet *scanner* (*skanner*) att utmönstras. Sen kan man undra: händer detsamma med ordet *mejl*?

Referenser

- Bergman, Gösta. 1962. Om främmande ord och deras anpassning. I: Karl-Hampus Dahlstedt et al., *Främmande ord i nusvenskan*, s. 32–47. (Verdandis skriftserie 17.) Stockholm: Bonniers.
- Chrystal, Judith-Ann. 1988. *Engelskan i svensk dagspress*. (Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 74.) Stockholm: Esselte studium.
- Clyne, Michael G. 1975. *Forschungsbericht Sprachkontakt. Untersuchungsergebnisse und praktische Probleme*. (Monographien Linguistik und Kommunikationswissenschaft 18.) Kronberg: Scriptor.
- Edlund, Lars-Erik & Birgitta Hene. 1996. *Lånord i svenskan. Om språkförändringar i tid och rum*. Höganäs: Wiken.
- Garlén, Claes, 1996: Om ord som man inte kan stava till. I: Svenska språknämnden (utg.), *Språket lever. Festskrift till Margareta Westman*, s. 59–69. Stockholm.
- Gellerstam, Martin. 1998. Ordlista i nya kläder – om tolfte upplagan av SAOL. I: *Språkbruk* 1998/3, s. 3–10.
- Graedler, Anne-Line. 1998. *Morphological, Semantic and Functional Aspects of English Lexical Borrowings in Norwegian*. (Acta Humaniora 40.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Graedler, Anne-Line & Stig Johansson. 2002. *Rocka, hipt og snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn*. Kristiansand: HøyskoleForlaget.
- Haugen, Einar. 1969. *The Norwegian language in America: a study in bilingual behavior*. Bloomington, Ind.: Indiana University Press.
- Hultman, Tor G. 2003. *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Jarvad, Pia. 1995. *Nye ord – hvorfor og hvordan?* Köpenhamn: Gyldendal.
- Josephson, Olle. 2003. Prowsy crights eller prausi krajts? Engelskt inflytande, ortografisk norm och språkvårdsideologi. I: Ann-Marie Ivars o.fl. (red.), *Boken om våra modersmål. Festskrift till Mikael Reuter på hans 60-årsdag den 17 maj 2003*. Helsingfors: Schildts.
- Ljung, Magnus. 1988. Skinheads, hackers & lama ankor. Engelskan i 80-talets svenska. Stockholm: Trevi.
- Mattfolk, Leila & Åsa Mickwitz & Jan-Ola Östman. 2004. Finlandssvensk språknormering. I: Sandøy & Östman (red.), s. 219–252.
- Mattfolk, Leila. 2006. Svenskfinland. I: Kristiansen, Tore & Lars S. Vikor (red.),

- Nordiske språkhaldningar. Ei meiningsmåling.* (Moderne importord i språka i Norden 4.) Oslo: Novus.
- Mickwitz, Åsa 2005. "Juice eller saft – samma smak?" Synonymitet och semantisk överlappning. I: *Svenskan i Finland* 8. Tammerfors universitet.
- Nationalencyklopedins ordbok.* Nätupplagan. Utarbetad vid Språkdata, Göteborgs universitet. www.ne.se
- Ransgart, Martin. 2004. Den svenska språkvårdens syn på importord under 1800- och 1900-talet. I: Sandøy & Östman (red.), s. 175–218.
- Reuter, Mikael. 2000. *Översättning och språkriktighet.* Helsingfors: Svensk Språktjänst AB.
- Sandøy, Helge. 2000. *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk.* Oslo: Landslaget for norskundervisning LNU/Cappelen Akademisk Forlag.
- Sandøy, Helge. 2002. Moderne importord i Norden. Ei gransking av bruk, normer och språkhaldningar. I: *Språk i Norden* 2002, s. 73-100.
- Sandøy, Helge. 2004. Norvagisering og fornorsking. I: Sandøy & Östman (red.), s. 107–141.
- Sandøy, Helge & Jan-Ola Östman (red.). 2004. *"Det främmande" i nordisk språkpolitik. Om normering av utländska ord.* (Moderne importord i språka i Norden 2.) Oslo: Novus.
- [SAOL 7] Svenska Akademien 1900. *Ordlista öfver svenska språket utgifven av Svenska Akademien.* Sjunde upplagan. Stockholm.
- [SAOL 8] Svenska Akademien 1923. *Ordlista över svenska språket utgiven av Svenska Akademien.* Åttonde upplagan. Stockholm.
- [SAOL 9] Svenska Akademien 1950. *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket.* Nionde upplagan. Stockholm.
- [SAOL 10] Svenska Akademien 1973. *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket.* Tionde upplagan. Stockholm.
- [SAOL 12] Svenska Akademien 1998. *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket.* Tolfte upplagan. Stockholm.
- Schmidt, Kari Anne Rand. 1982. The Adaptation of English Loanwords in Norwegian. I: Rudolf Filipovic (ed.), *The English Element in European Languages*, Vol. 2, s. 338–377. Zagreb: Institute of Linguistics, University of Zagreb.
- Selback, Bente. 2007. Sverigesvensk, Finlandssvensk. I: Selback & Sandøy (red.), s. 87–114.
- Selback, Bente & Helge Sandøy (red.). 2007. *Fire dagar i nordiske aviser. Ei jamføringa av påverknaden i ordforrådet i sju nordiske språksamfunn.* (Moderne importord i språka i Norden 3.) Oslo: Novus forlag.
- Stene, Aasta. 1945. *English Loan-words in Modern Norwegian; A study of Linguistic Borrowing in the Process.* London & Oslo: Oxford University Press, Johan Grundt Tanum Forlag.
- Svenska Akademiens Grammatik.* 1999. Utgiven av Svenska Akademien, Stockholm.
- Svenska Akademiens ordbok. Ordbok öfver svenska språket utgifven av Svenska Akademien.* 1893–. Nätupplagan <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>.
- Söderberg, Barbro. 1983. *Från rytters och cowboys till tjuvstrykers. S-pluralen i svenskan. En studie i språklig interferens.* (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Scandinavian Philology, New Series 16.) Stockholm: Almqvist & Wiksell.

- Söderbergh, Ragnhild. 1973. Om engelskans inflytande på svenskan. I: *Svenska studier från runtid till nutid tillägnade Carl Ivar Ståhle på 60-årsdagen den 27 juni 1973*, s. 134-145. (Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård 48.) Stockholm: Esselte studium.
- Teleman, Ulf. 2003. *Tradis och funkis. Svensk språkvård och språkpolitik efter 1800*. (Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 87.) Stockholm:Norstedts.
- Vikør, Lars S. 1993. *The Nordic Languages. Their Status and Interrelations*. (Nordisk språksekretariats skrifter 14.) Oslo: Novus.

TILLEGG

Tabell A: Morfologisk och morfosyntaktisk anpassning i finlandssvenskan

	Morfologiskt anpassade importord N (%) B. Hybrider med A. importord C. Hybrider som Anledningar med import- efterled och böjda ord som (t.ex. ord (t.ex. förd (t.ex. back- tiebreaket, mailadress) spoiler) dopning)			Morfologiskt neutrala importord N (%) D. E. Morfosyn- taktiskt taktiskt anpassade neutrala F. ord (t.ex. importord (t.ex. de fick På kvällen är en det satsfragment deadline) polterabend) conditioning)			G Importord med "utländsk" morfologi (t.ex. ett cool hus + supporters N (%))	Övriga N (%)	Sum N (100 %)	Fraser / kod- växlin g N
Vasabladet Sept. 2000	79	14	40	10	22	41	3		209	0
Vasabladet 1975	13	26	13	1	18	6	0	1	78	1
Hufvudstaadsbladet april 1975	26	9	17	3	11	8	2		76	1
Hufvudstaadsbladet sept 1975	20	8	10	2	14	3	0		57	1
Hufvudstaadsbladet april 2000	40	19	76	18	23	59	4		239	2
Hufvudstaadsbladet sept 2000	87	25	93	17	38	67	8		335	2
SUMMA	265 (27)	101 (10)	249 (25)	51 (5)	126 (13)	184 (19)	17 (2)	1	994 (101)	7

Tabell B: Morfologisk och morfosyntaktisk anpassning i sverigesvenskan

	Morfologiskt anpassade importord N (%) A. B. Hybrider Hybrider med import- med import- ord som ord som förd (t.ex. efterled (t.ex. mailadress) backspoiler C.)) dopning)			Morfologiskt neutrala importord N (%) D. E. Morfosyn- Morfosyn- taktiskt taktiskt anpassade neutrala F. ord (t.ex. (t.ex. På de fick kvällen är en det satsfragment deadline) polterabend) conditioning)			Importord med "utländsk" morfologi (Det är ett cool hus + supporters + en blended sås + doping) N (%))	Övriga N (%)	Sum N (100 %)	Fraser / kod- växlin g N
Expressen 1975	10	4	12	6	29	5	1		67	2
Dagens Nybeter 1975	145	122	89	10	68	149	15		598	2
Expressen 2000	76	44	67	15	56	54	28		340	15
Göteborgsposten 2000	322	223	245	75	264	392	37		1558	22
Dagens Nybeter 2000	134	47	140	20	103	79	16		539	9
Sundsvalls tidning 2000	128	69	152	31	84	66	7		537	5
SUMMA	815 (22)	509 (14)	705 (19)	157 (4)	604 (17)	745 (21)	104 (3)		3639 (100)	55